

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

„Dekel do borowiackiej grapy”

na lata 2016-2023 dla

Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie”

**PARTNERSTWO LGD
BORY TUCHOLSKIE**

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

**Rzeczpospolita
Polska**

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy lipcem a październikiem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udałooby się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Pani Prezes, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Na terenie Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” na koniec 2021 roku mieszkały sumie 48 074 osoby. To 0,6% spadek w porównaniu z danymi z 2015 roku.
- Średni odsetek osób w wieku produkcyjnym - jeden ze wskaźników ważnych dla rozwoju przedsiębiorczości - w % ludności dla badanego obszaru wynosi 60%. We wszystkich gminach LGD wskaźnik ten spada - średnio o 4,4%.
- Obszar objęty strategią starzeje się. 16% ludności ma powyżej 65. roku życia (wskaźnik obciążenia demograficznego). To 23% wzrost liczby seniorów w porównaniu z rokiem 2015.
- Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca w gminach LGD rosną. Średnio, w ciągu 5 lat zwiększyły się one o 35%, z poziomu 1224 zł w roku 2015 do 1656 zł w roku 2020.
- W latach 2015-2020 spada liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną. Przeciętnie na terenie Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” w 2020 było takich osób 925 na 10 tysięcy mieszkańców, podczas gdy w 2015 było ich 1343 (spadek o 38%).
- Na badanym obszarze rejestruje się coraz więcej podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym . Od 2015 roku, w którym takich podmiotów było średnio 92, nastąpił 35% wzrost - na rok 2021 odnotowano ich 124.
- Średnio, w 2021 roku, w gminach LGD na 10 tysięcy mieszkańców zarejestrowane były 44 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne. To 14% wzrost w porównaniu z rokiem 2015, kiedy było ich średnio 38.
- Na obszarze oddziaływania Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” w latach 2015-2021 liczba osób bezrobotnych spadła aż o 40%. Łącznie na obszarze objętym LSR w 2021 roku bez pracy 1792, z czego 781 to mężczyźni, a 1011 to kobiety.
- 35% mieszkańców uważa, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogą oni realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby, z czego co czwarta osoba zdecydowanie zgadza się z tym stwierdzeniem. Przeciwnego zdania jest 26% badanych, natomiast 36% nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.
- Spośród różnych obszarów aktywności na obszarze gminy, najwyższe oceny od mieszkańców otrzymała atrakcyjność turystyczna oraz promocja dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki. Dobrze oceniono także tożsamość mieszkańców z regionem oraz infrastrukturę i ofertę kulturalną. Najwięcej negatywnych ocen uzyskała natomiast infrastruktura drogowa, możliwości zatrudnienia poza rolnictwem oraz zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów.
- Ankietowani czują się pewnie we wskazywaniu najważniejszych atrakcji turystycznych w okolicy oraz znają najważniejsze fakty historyczne o swojej miejscowości. Większość mieszkańców uczestniczy w życiu gminy (wydarzenia kulturalne, rekreacyjno-sportowe, obchody świąt), nie jest członkiem żadnej nieformalnej grupy społecznej, zarządu, rady bądź komitetu, przy czym jednocześnie 36% jest członkiem organizacji pozarządowej

- Większość mieszkańców (67%) począwszy od 2016 roku osobiście korzystała z obiektów oraz infrastruktury finansowanej ze środków unijnych, w tym 23% respondentów deklaruje, że korzystała z nich często.
- Mieszkańcy uważają, że projekty poprawiające infrastrukturę są potrzebne - 2/3 odpowiadających uważa, że takie inicjatywy cieszą się zainteresowaniem mieszkańców.
- Gdyby mieszkańcy obszaru Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” sami mogli decydować o podziale środków finansowych w swojej gminie, przeznaczyliby je przede wszystkim na infrastrukturę drogową. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu oraz zwiększenie liczb miejsc pracy poza rolnictwem to obszary, które ankietowani wsparliby finansowo w dalszej kolejności.
- Biuro LGD i jego pracownicy zostali ocenieni bardzo wysoko. Najwyższe noty przyznano prowadzeniu doradztwa oraz organizacji naborów wniosków. Ankietowani doceniają fakt, że łatwo jest umówić się na spotkanie z pracownikami oraz że odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD. Respondenci są zgodni co do tego, że pracownicy biura są uprzejmi, udzielają rzetelnych informacji, wykonują swoje obowiązki z zaangażowaniem i dysponują odpowiednią do wykonywanej pracy wiedzą.
- Nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców i pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z poszczególnymi potrzebami - takiego zdania jest zdecydowana większość badanych.
- Zdaniem wszystkich ankietowanych środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie.

1. Wstęp	2
2. Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania.....	6
3.2. Zakres przedmiotowy badania	6
3.3. Kryteria ewaluacyjne	6
3.4. Pytania badawcze.....	7
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	9
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	14
5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	14
5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	20
5.3. Funkcjonowanie LGD.....	29
5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	41
6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	45
7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	52
8. Spis tabel i wykresów	54
9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	57
9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:.....	57
9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	57
9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD.....	58
9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD.....	65
9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	75

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**.

Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analitycznej:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych** jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo

tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doborem próby, który jest faktycznie doborem przypadkowym, dodatkowo obciążonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 35 osób.

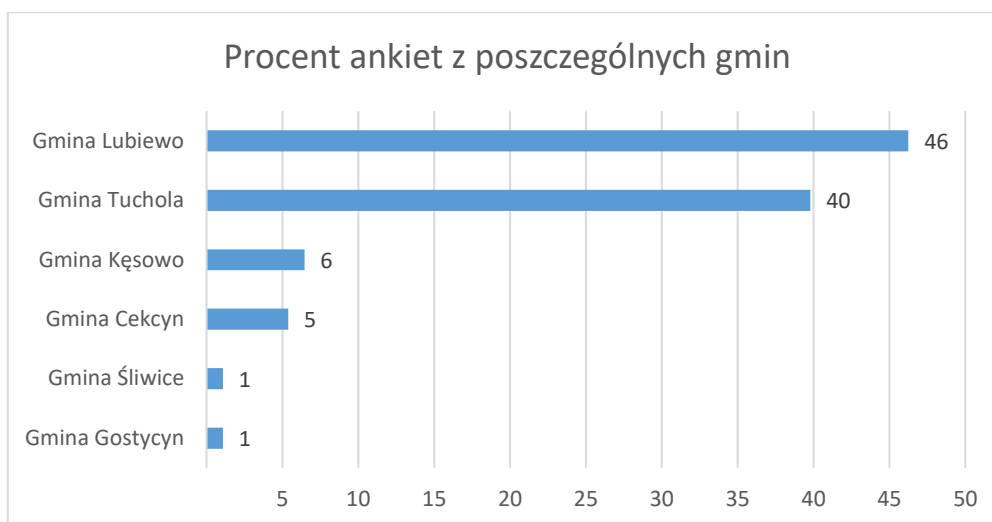
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 282 ankiety. Z uwagi na charakter badań CAWI dokonano weryfikacji braków danych i do dalszej analizy przeznaczono 138 ankiet.

Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z Prezesem
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwi późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustro umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Liczba ludności regionu to suma liczby urodzin i zgonów, a także ruchów ludności z i do danego regionu. Poniższa tabela prezentuje zmiany, jakie zaszły w tym zakresie w latach 2015-2021; w sumie liczba mieszkańców to 48 074 osoby, co stanowi spadek o 0,6% w porównaniu z rokiem 2015. Z wyjątkiem dwóch gmin, mianowicie gmin Cekcyn oraz Lubiewo, w których ludności przybyło (odpowiednio o 2,8% i 0,7%), na badanym obszarze zauważa się ogólnie spadek liczby mieszkańców. Największy, ponad 2%, spadek odnotowano w gminie Tuchola.

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	2086210	2083927	2082944	2077775	2072373	2061942	b.d.
Cekcyn	6699	6755	6783	6815	6870	6901	6888
Gostycyn	5218	5232	5238	5191	5196	5199	5158
Kęsowo	4449	4450	4464	4465	4493	4468	4443
Lubiewo	5907	5923	5944	5998	5981	6008	5949
Śliwice	5648	5655	5622	5586	5592	5595	5598
Tuchola	20460	20401	20387	20319	20251	20151	20038
łącznie na obszarze LSR	48381	48416	48438	48374	48383	48322	48074

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Pod pojęciem migracji ludności kryją się zarówno migracje wewnętrzne, polegające na przemieszczaniu się ludności w wyniku zmiany miejsca zamieszkania lub przeniesienia się z terenów miejskich do wiejskich lub odwrotnie, oraz zewnętrzne – wyjazdy z kraju stałego zamieszkania lub przyjazdy do kraju w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy. Poniższa tabela przedstawia, jak kształtuje się sytuacja w poszczególnych gminach LGD w tym zakresie. Z wyjątkiem jednej gminy (Śliwice) gdzie średnie saldo migracji było równe 17, we wszystkich pozostałych regionach saldo było ujemne, w tym największe, równe -81, odnotowano w gminie Tuchola. Średnia wartość sald migracji w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym dla wszystkich gmin badanego obszaru wynosiła w 2021 roku -19.

Tabela 2. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	b.d.	-1622	-1304	-2463	-2666	-2018	b.d.
Cekcyn	b.d.	3	-14	-11	6	1	-7

Gostycyn	b.d.	-10	-8	-36	-34	-23	-31
Kęsowo	b.d.	-28	0	-16	-4	-23	-3
Lubiewo	b.d.	7	18	5	-32	3	-11
Śliwice	b.d.	1	-21	-4	-4	1	17
Tuchola	b.d.	-40	-76	-115	-106	-45	-81
Średnia dla gmin LGD	b.d.	-11	-17	-30	-29	-14	-19

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Ważnym wskaźnikiem dla rozwoju przedsiębiorczości jest średni odsetek osób w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem. Dla Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” na rok 2021 wynosił on 60%. Porównując wartości umieszczone w tabeli poniżej, można stwierdzić, że utrzymują się one na zbliżonym poziomie. Najwyższy wskaźnik udziału ludności odnotowano w roku 2021 w gminie Śliwice (62%), a najniższy - 58% - w gminie Tuchola, gdzie zarejestrowano także największy spadek tego wskaźnika na przestrzeni lat 2015-2021, równy -6,9%. Podobną wartość odnotowano w gminie Cekcyn, gdzie liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła o 6,7%. Warto nadmienić, że we wszystkich gminach na badanym obszarze wskaźnik ten spadał - średnio o 4,44%. Najmniejszy, -0,64%, zaobserwowano w gminie Śliwice.

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	63	62	62	61	60	60	b.d.
Cekcyn	64	63	63	62	61	61	60
Gostycyn	63	63	62	62	61	61	61
Kęsowo	64	64	63	62	61	61	61
Lubiewo	62	62	61	61	60	60	60
Śliwice	63	63	63	63	63	62	62
Tuchola	63	62	61	60	59	59	58
Średnia dla gmin LGD	63	63	62	62	61	61	60

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Poniższa tabela prezentuje, jak starzeje się obszar Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie”. Średnio, na badanym obszarze 16% ludności w 2021 roku miało więcej niż 65 lat; to ponad 23% wzrost w porównaniu z 2015 rokiem. W badanym okresie najwięcej seniorów przybyło w gminach Tuchola (29,2%) oraz Śliwice (27,5%), natomiast najmniej – w gminie Lubiewo (18,7%).

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	15	16	17	17	18	18	b.d.
Cekcyn	12	13	13	13	14	14	15
Gostycyn	13	14	14	15	15	16	16
Kęsowo	13	13	13	14	14	15	15
Lubiewo	13	14	14	14	15	15	16
Śliwice	12	13	13	13	14	15	15
Tuchola	14	15	16	17	17	18	19
Średnia dla gmin LGD	13	14	14	14	15	16	16

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Dane umieszczone w tabeli poniżej potwierdzają, że – podobnie jak cała Polska – obszar Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” bogaci się. Średnie wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca w 2020 roku wynosiły 1656 zł – to o 35% więcej niż w roku 2015. Największy wzrost wydatków zarejestrowano w gminie Tuchola (70%), gdzie wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca od 2015 roku utrzymują się na najniższym poziomie wśród wszystkich gmin na badanym obszarze. Sytuacja zmieniła się także w gminie Śliwice, gdzie na przestrzeni lat 2015-2020 wydatki te wzrosły o połowę. Najmniejszy wzrost zaobserwowano natomiast w gminie Kęsowo - wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca wzrosły tu o 11,4%.

Tabela 5. Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	1086	1126	1290	1506	1535	1604	0
Cekcyn	1345	1195	1511	2170	1698	1659	b.d.
Gostycyn	1143	1248	1731	2098	1629	1653	b.d.
Kęsowo	1357	1179	1462	1355	1577	1512	b.d.
Lubiewo	1445	1310	1488	2194	1652	1822	b.d.
Śliwice	1177	1233	1502	1840	2112	1801	b.d.
Tuchola	874	978	1102	1547	1310	1488	b.d.
Średnia dla gmin LGD	1224	1190	1466	1867	1663	1656	b.d.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na przestrzeni lat 2015-2020 w gminach Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” spada liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną. Średnio, w 2020 roku z takiej pomocy skorzystało 925 osób na 10 tysięcy mieszkańców - to 38% spadek w

porównaniu z rokiem 2015, kiedy takich osób na badanym obszarze było średnio 1343. Najwięcej beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej zamieszkiwało w 2020 roku gminę Kęsowo (2196 na 10 tysięcy ludności), natomiast najmniej - gminę Tuchola (517 na 10 tysięcy ludności). Największy spadek liczby osób korzystających z takiej pomocy zarejestrowano w gminach Cekcyn, Śliwice i Lubiewo (we wszystkich tych gminach spadek wynosił ok. 45%).

Tabela 6. Beneficjenci środowiskowej pomocy społeczne na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	966	883	802	723	659	596	b.d.
Cekcyn	1345	1150	983	910	737	672	b.d.
Gostycyn	1087	999	1172	885	794	673	b.d.
Kęsowo	1288	1140	1380	977	929	2196	b.d.
Lubiewo	1522	1445	1435	1097	867	686	b.d.
Śliwice	1781	1337	1190	1125	980	804	b.d.
Tuchola	1033	968	919	790	685	517	b.d.
Średnia dla gmin LGD	1343	1173	1180	827	832	925	b.d.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminach LGD na badanym obszarze rośnie. W 2021 roku było ich średnio 584 na gminę - to prawie o 20% więcej w porównaniu z rokiem 2015, w którym takich podmiotów odnotowano średnio 569 na gminę. Jeśli chodzi o region, który zdecydowanie wybija się na tle innych w kwestii liczby podmiotów gospodarki narodowej, to z pewnością gmina Tuchola, z 1933 podmiotami zarejestrowanymi w 2021 roku. Śliwice oraz Cekcyn to gminy, w których odnotowano natomiast największy wzrost w liczbie wspomnianych podmiotów - odpowiednio o 37% i 31%.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	193470	194099	195717	197657	203548	209750	b.d.
Cekcyn	409	423	439	449	488	502	537
Gostycyn	379	377	380	379	396	415	422
Kęsowo	225	240	245	245	259	261	272
Lubiewo	358	357	345	368	398	418	448
Śliwice	349	346	360	380	400	440	479
Tuchola	1696	1677	1709	1772	1849	1903	1933

Łącznie na obszarze LSR	3416	3420	3478	3593	3790	3939	4091
Średnia dla gmin LGD	569	570	580	513	541	563	584

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Coraz więcej osób fizycznych, prawnych oraz prowadzących działalność rolniczą rejestruje się w systemie REGON na badanym obszarze. W 2021 roku na 10 tys. mieszkańców były zarejestrowane średnio 797 takie podmioty. To ponad 22% wzrost w porównaniu z 2015 rokiem, kiedy liczba ta wynosiła 649. Gmina, w której odnotowano największy wzrost w tym zakresie to gmina Śliwice (38,5%), natomiast najmniejszym charakteryzuje się gmina Gostycyn (12,7%). W 2021 roku najwięcej podmiotów wpisanych do REGON na 10 tysięcy ludności zamieszkiwało gminę Tuchola (965), a najmniej – gminę Kęsowo (612).

Tabela 8. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	927	931	940	951	982	1017	b.d.
Cekcyn	611	626	647	659	710	727	780
Gostycyn	726	721	725	730	762	798	818
Kęsowo	506	539	549	549	576	584	612
Lubiewo	606	603	580	614	665	696	753
Śliwice	618	612	640	680	715	786	856
Tuchola	829	822	838	872	913	944	965
Średnia dla gmin LGD	649	654	663	586	620	648	797

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym to istotny wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości. Na podstawie danych umieszczonych w poniższej tabeli można wywnioskować, że teren oddziaływania Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” jest pod tym względem bardzo zróżnicowany; średnia liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w 2021 roku była równa 124 – to o 35% więcej niż w roku 2015. Z wyjątkiem gminy Tuchola, gdzie odnotowano 12,8% spadek liczby nowo zarejestrowanych podmiotów, we wszystkich pozostałych zaobserwowano wzrost - największy, aż dwukrotny, w gminie Cekcyn. 158 to największa liczba podmiotów nowo zarejestrowanych na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym – odnotowano ją w gminie Śliwice; najmniejszą, natomiast, równą 89 zarejestrowano w gminie Kęsowo.

Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	131	124	129	148	143	127	b.d.
Cekcyn	72	103	127	133	188	103	148
Gostycyn	91	95	89	115	144	123	102
Kęsowo	70	117	93	91	134	77	89
Lubiewo	96	79	82	129	130	86	138
Śliwice	99	76	124	122	129	175	158
Tuchola	125	99	139	180	157	122	109
Średnia dla gmin LGD	92	95	109	128	147	114	124

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne to jeden z filarów, na którym budowany jest kapitał społeczny. Dla Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” średnia liczba takich organizacji (na gminę) wynosiła w 2021 roku 44 na 10 tys. mieszkańców; to średnio o 6 więcej (14% wzrost) niż w 2015 roku. Najwięcej organizacji zarejestrowano na badanym obszarze w gminach Śliwice (50 na 10 tysięcy mieszkańców), Lubiewo (49 na 10 tysięcy mieszkańców) oraz Kęsowo (47 na 10 tysięcy mieszkańców), natomiast najmniej – w gminie Gostycyn (31 na 10 tysięcy mieszkańców). W tych dwóch ostatnich gminach odnotowano ponadto najniższy wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji w latach 2015-2021 (odpowiednio 4,4% i 6,9%); największy natomiast zaobserwowano w gminie Cekcyn (33,3%).

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	31	32	34	33	34	35	b.d.
Cekcyn	33	34	35	37	36	39	44
Gostycyn	29	31	31	27	27	27	31
Kęsowo	45	45	49	47	49	47	47
Lubiewo	42	42	44	43	47	50	49
Śliwice	44	48	50	50	50	50	50
Tuchola	36	38	38	37	39	40	41
Średnia dla gmin LGD	38	40	41	40	41	43	44

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba osób bezrobotnych na obszarze oddziaływania Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” w latach 2015-2021 spada; średnio na gminę, w 2021 roku takich osób zarejestrowano 299 – to ponad 40% spadek w porównaniu z rokiem 2015. Najbardziej zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych w gminie Cekcyn (46,8%) oraz w gminie Tuchola (43,3%); są to jednocześnie gminy, w których liczba bezrobotnych jest największa ze wszystkich gmin LGD (odpowiednio 230 i 773). W sumie, na badanym obszarze zarejestrowanych bezrobotnych w 2021 roku było 1792, z czego 781 to mężczyźni, a 1011 to kobiety.

Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

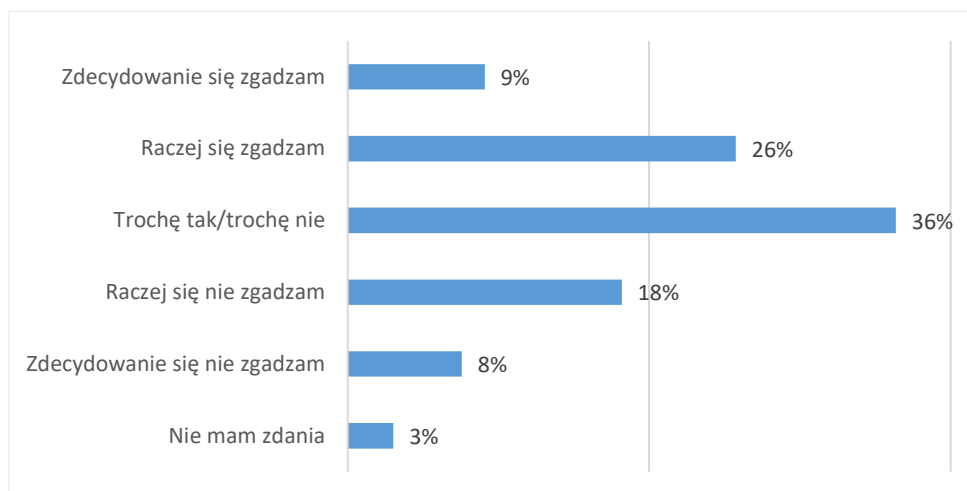
Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	107255	98522	81543	72655	64060	73482	b.d.
Cekcyn	432	388	314	268	234	271	230
Gostycyn	308	307	255	208	202	215	209
Kęsowo	305	257	211	202	179	208	191
Lubiewo	302	266	245	205	176	202	185
Śliwice	313	280	237	206	179	234	204
Tuchola	1364	1205	1005	914	795	894	773
Łącznie dla obszaru LSR	3024	2703	2267	2003	1765	2024	1792
Średnia dla gmin LGD	504	451	378	334	294	337	299

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

35% ankietowanych uważa, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogą realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby, z czego co czwarty respondent raczej zgadza się z tym stwierdzeniem. Prawie taki sam odsetek badanych na zadane pytanie odpowiedziało “trochę tak, trochę nie”, natomiast 26% badanych twierdzi, że ich gmina nie jest dobrym miejscem do życia (odpowiedzi “raczej się nie zgadzam”, “zdecydowanie się nie zgadzam”).

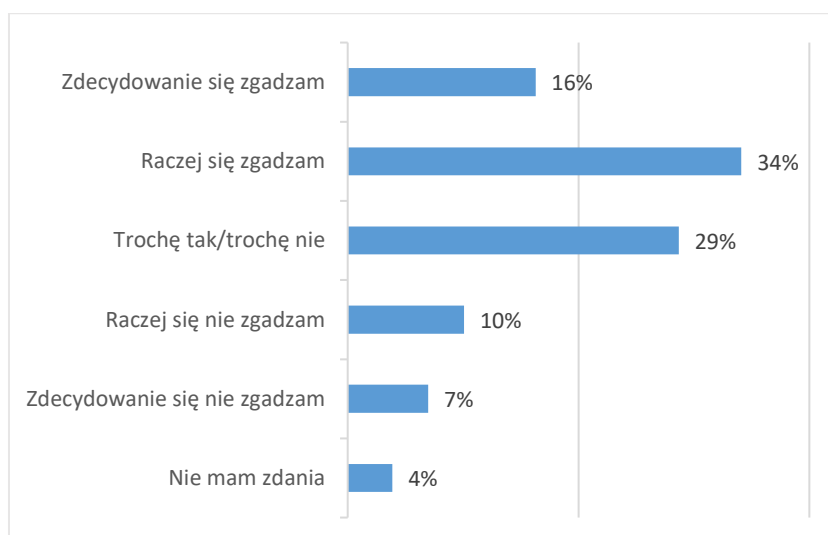
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: badania własne

Według połowy mieszkańców w ostatnich latach warunki do życia w ich gminie poprawiły się. Przeciwnego zdania jest 17% ankietowanych, natomiast co trzeci badany nie zajął w tej kwestii wyraźnego stanowiska (odpowiedzi “trochę tak, trochę nie”, “nie mam zdania”).

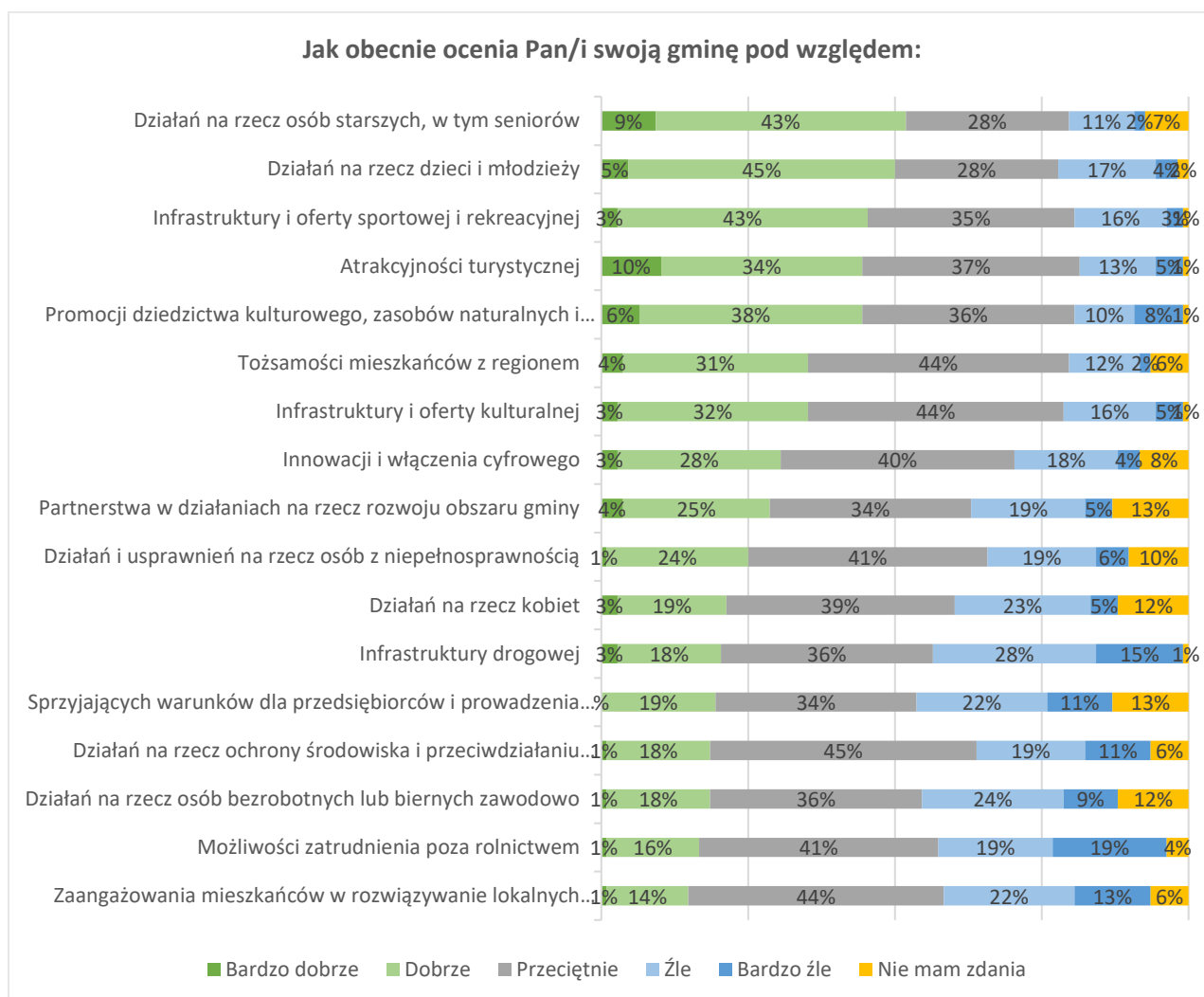
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Źródło: badania własne

Zadaniem mieszkańców była ocena ich gminy na różnych płaszczyznach. Najwięcej, 52% pozytywnych odpowiedzi, dotyczyło działań na rzecz seniorów oraz młodzieży (50%). Doceniono również dbałość o infrastrukturę sportową i rekreacyjną. Prawie połowa ankietowanych (44%) pozytywnie wyraża się o atrakcyjności turystycznej oraz promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki. Nieco mniej, 35% ankietowanych, oceniło dobrze lub bardzo dobrze tożsamość mieszkańców z regionem oraz infrastrukturę i ofertę kulturalną. Jeśli chodzi o obszary, które ankietowani ocenili najmniej przychylnie, należy tu wymienić infrastrukturę drogową (43% negatywnych wskazań), możliwości zatrudnienia poza rolnictwem (39%) oraz zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów (35%). Co trzeci badany uważa, że warunki dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy nie są sprzyjające; taki sam odsetek osób negatywnie ocenia działania na rzecz osób bezrobotnych lub biernych zawodowo.

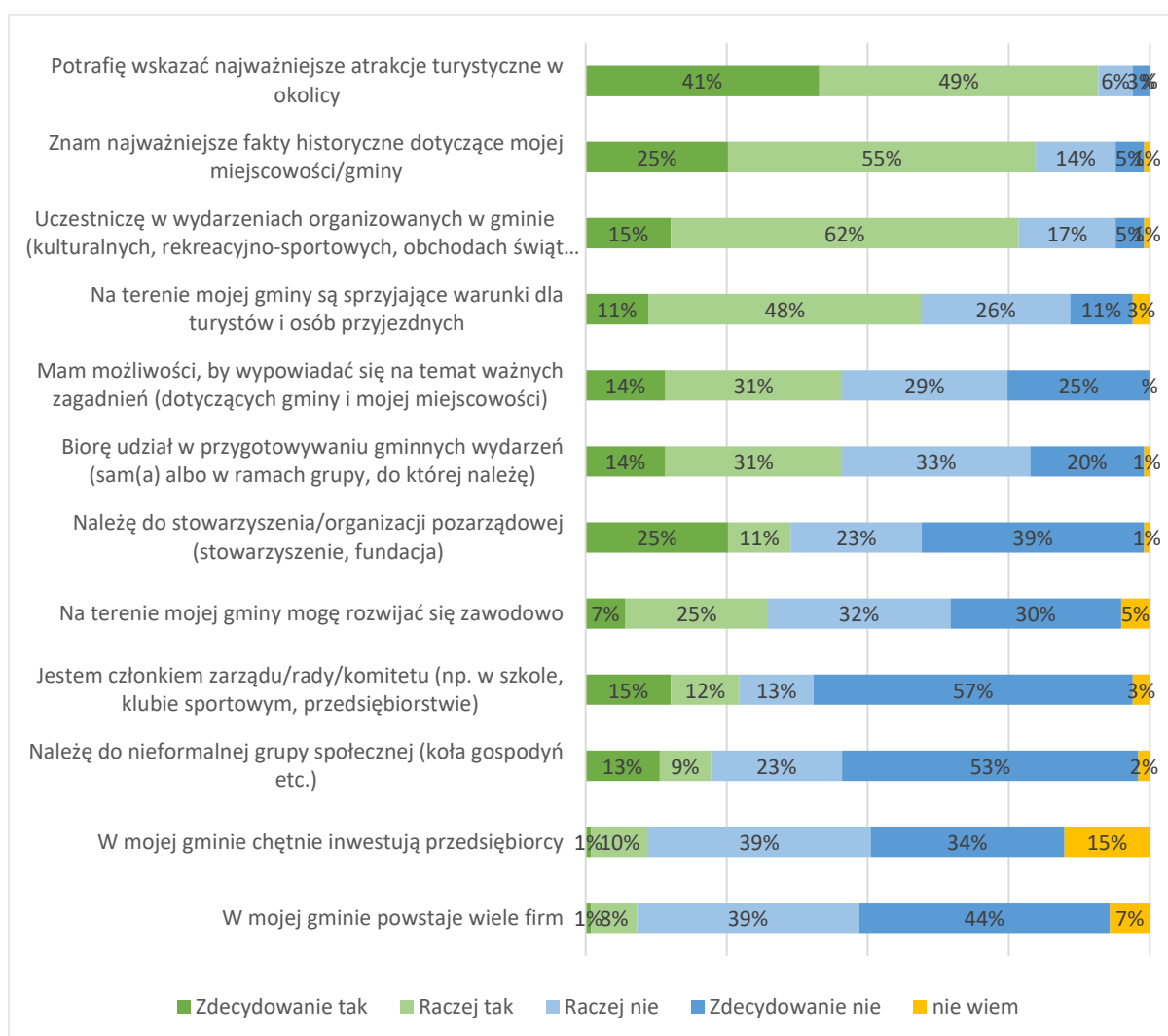
Wykres 4. Ocena gminy na wymiarach

Źródło: badania własne

W kwestii zaangażowania w funkcjonowanie gminy, mieszkańcy najbardziej odnajdują się we wskazaniu najważniejszych atrakcji turystycznych w okolicy (91% odpowiedzi “zdecydowanie tak” i “raczej tak”) oraz znajomości najważniejszych faktów historycznych o swojej miejscowości bądź gminie (80% wskazań). Co więcej, ponad ¼ ankietowanych uczestniczy w wydarzeniach organizowanych w gminie. Z poniższego wykresu wynika ponadto, że 84% badanych nie zgadza się ze stwierdzeniem, że w ich gminie powstaje wiele firm, a zdaniem 74% osób przedsiębiorcy niechętnie w niej inwestują. Ponad ¾ respondentów nie należy do nieformalnej grupy społecznej, a 70% nie jest członkiem zarządu, rady bądź komitetu, przy czym jednocześnie 36% jest członkiem organizacji pozarządowej

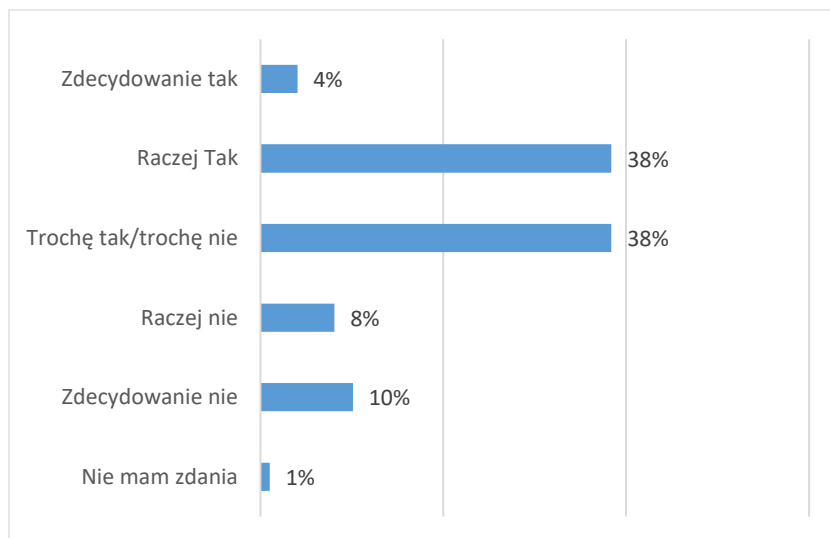
Wykres 5. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowanie gminy

Źródło: badania własne

42% respondentów jest zadowolonych z warunków życia w gminie; przeciwnego zdania jest 18% mieszkańców, a 38% osób na zadane pytanie odpowiedziało “trochę tak, trochę nie”.

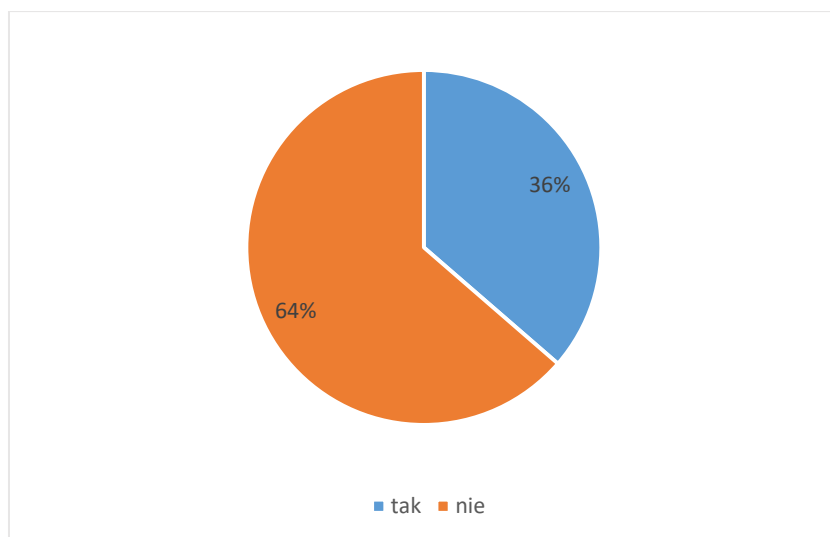
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

36% ankietowanych rozważa zmianę miejsca zamieszkania. Według co piątej osoby powodem takich rozważań jest brak perspektyw zawodowych.

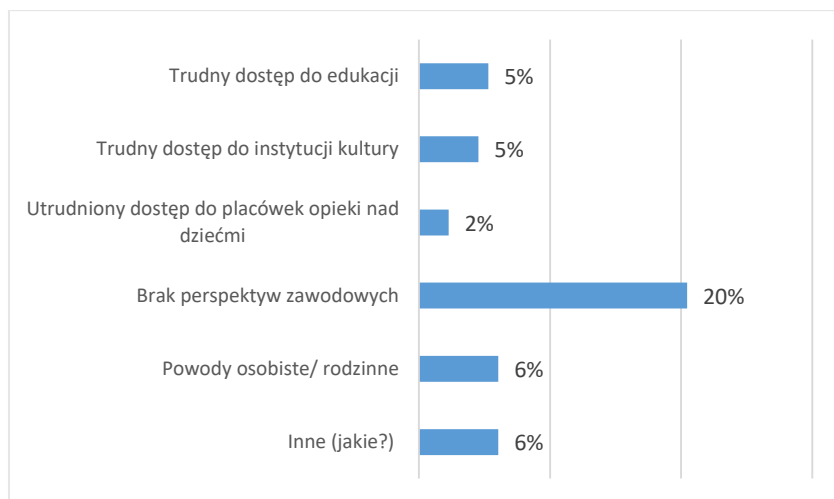
Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Źródło: badania własne

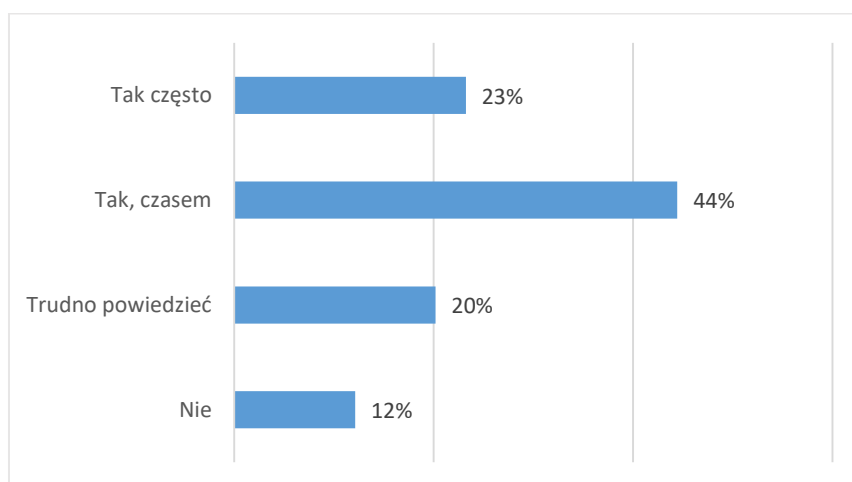
Wykres 8. Powody zmiany miejsca zamieszkania

Źródło: badania własne

Począwszy od 2016 roku, 67% respondentów osobiście korzystała z infrastruktury i obiektów finansowanych ze środków unijnych, z czego 23% deklaruje, że korzystała z nich często. Co piąty ankietowany zaznaczył odpowiedź "trudno powiedzieć", natomiast 12% osób nie korzystała ze wspomnianych obiektów.

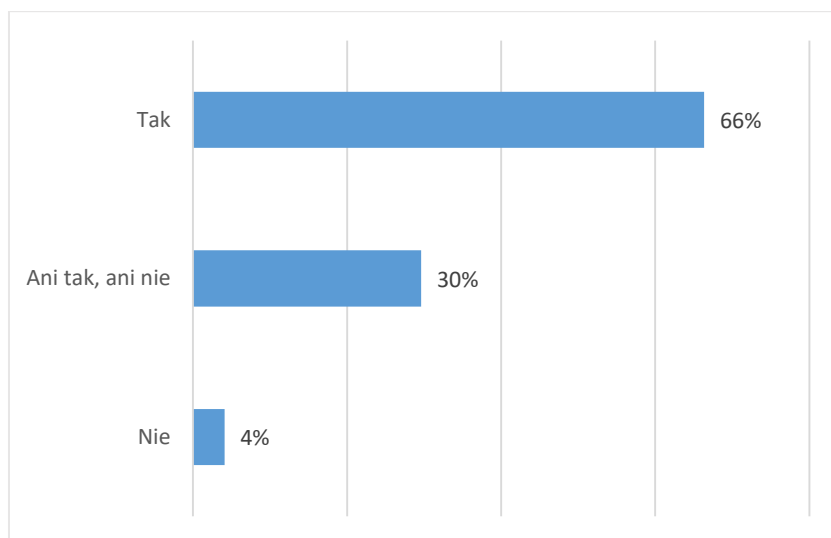
Wykres 9. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców - takiego zdania jest 2/3 respondentów. Inaczej sądzi zaledwie 4% badanych, a 30% nie ma w tej kwestii sprecyzowanej opinii.

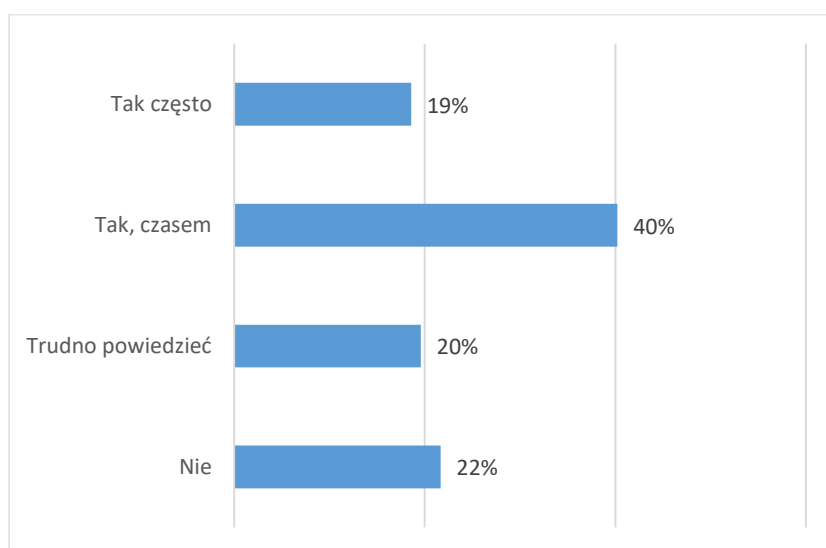
Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Większość mieszkańców (59%), począwszy od 2016 roku osobiście korzystała z projektów finansowanych ze środków unijnych. Co piąty ankietowany zaznaczył w tej kwestii odpowiedź “trudno powiedzieć”, natomiast ze szkoleń, spotkań oraz festynów finansowanych ze środków unijnych nie korzystało 22% ankietowanych.

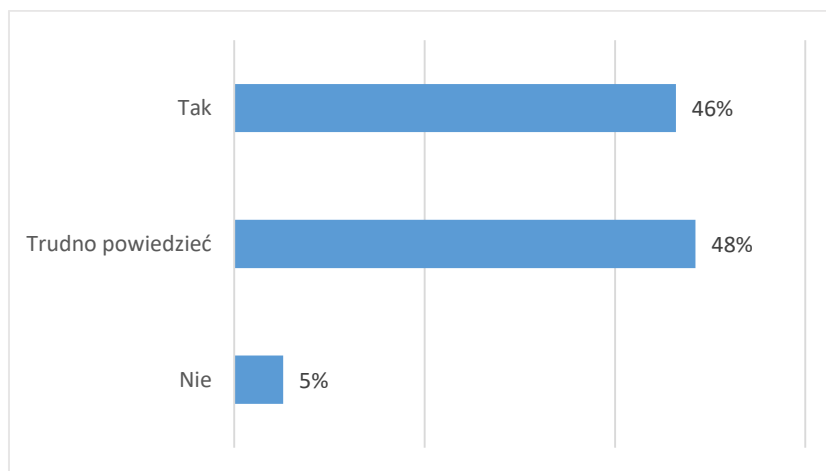
Wykres 11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Badani mają trudności z odpowiedzią na pytanie, czy ich zdaniem szkolenia, spotkania oraz festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców (48% odpowiedzi "trudno powiedzieć"). 46% osób uważa, że projekty te są potrzebne; przeciwnego zdania jest 5% respondentów.

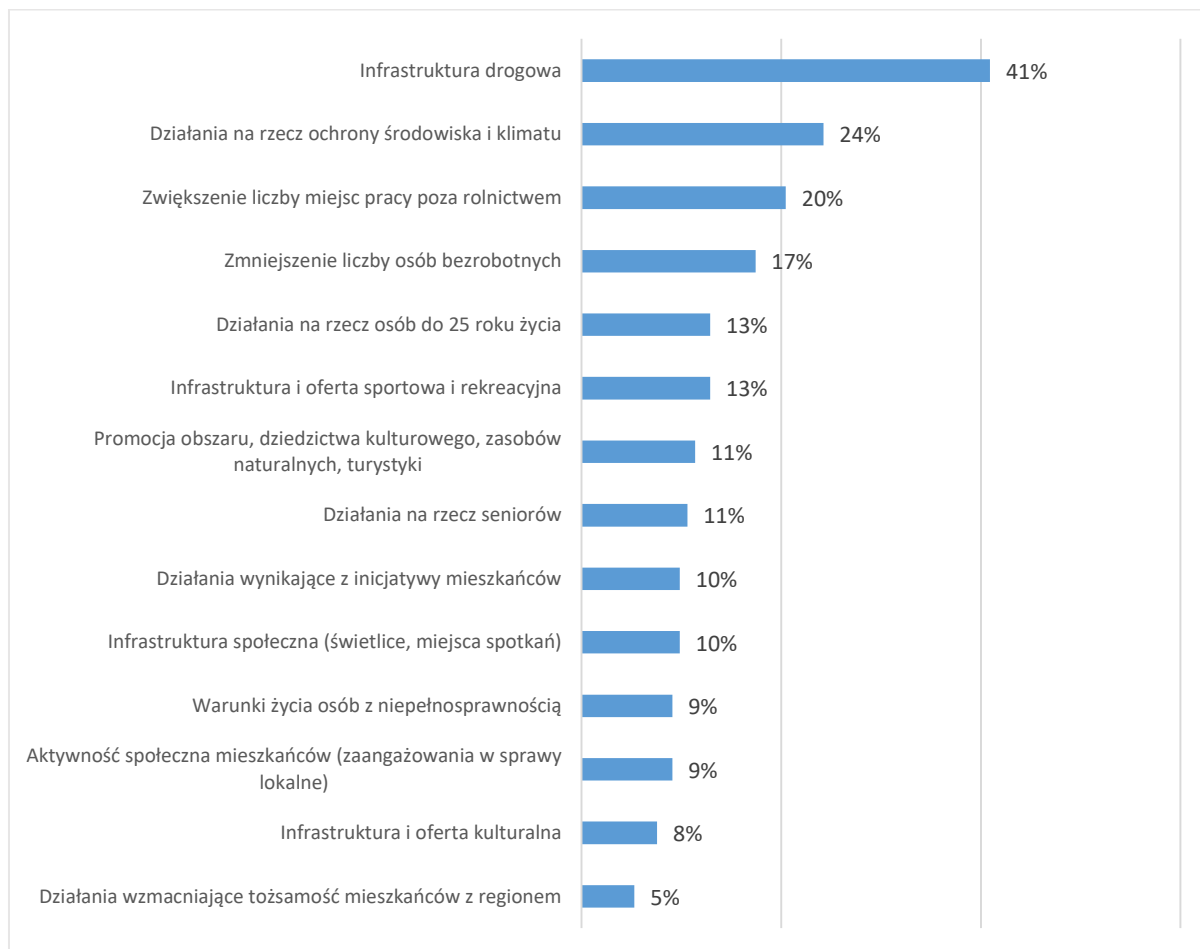
Wykres 11. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Infrastruktura drogowa to obszar, który w pierwszej kolejności dofinansowaliby mieszkańcy, gdyby mieli możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie (41% wskazań). W dalszej kolejności ankietowani przeznaczyliby pieniądze na działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu (24%). Co piąty badany opowiada się natomiast za zwiększeniem liczby miejsc pracy poza rolnictwem. Najmniejszym zainteresowaniem cieszą się natomiast działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem oraz infrastruktura i oferta kulturalna – te obszary wsparłoby odpowiednio 5% i 8% respondentów.

Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

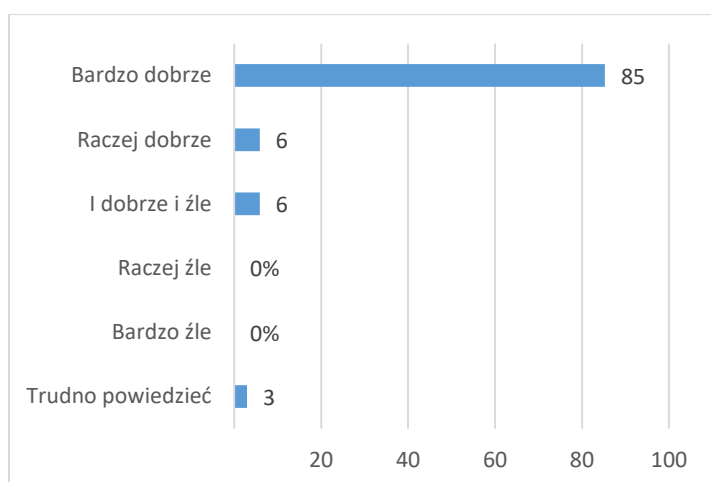
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

91% ankietowanych pozytywnie ocenia funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, z czego 85% ocenia je bardzo dobrze. LGD nie uzyskało żadnych negatywnych opinii, natomiast 9% respondentów nie zajęło jednoznacznego stanowiska w tej kwestii (odpowiedzi “i dobrze, i źle”, “trudno powiedzieć”).

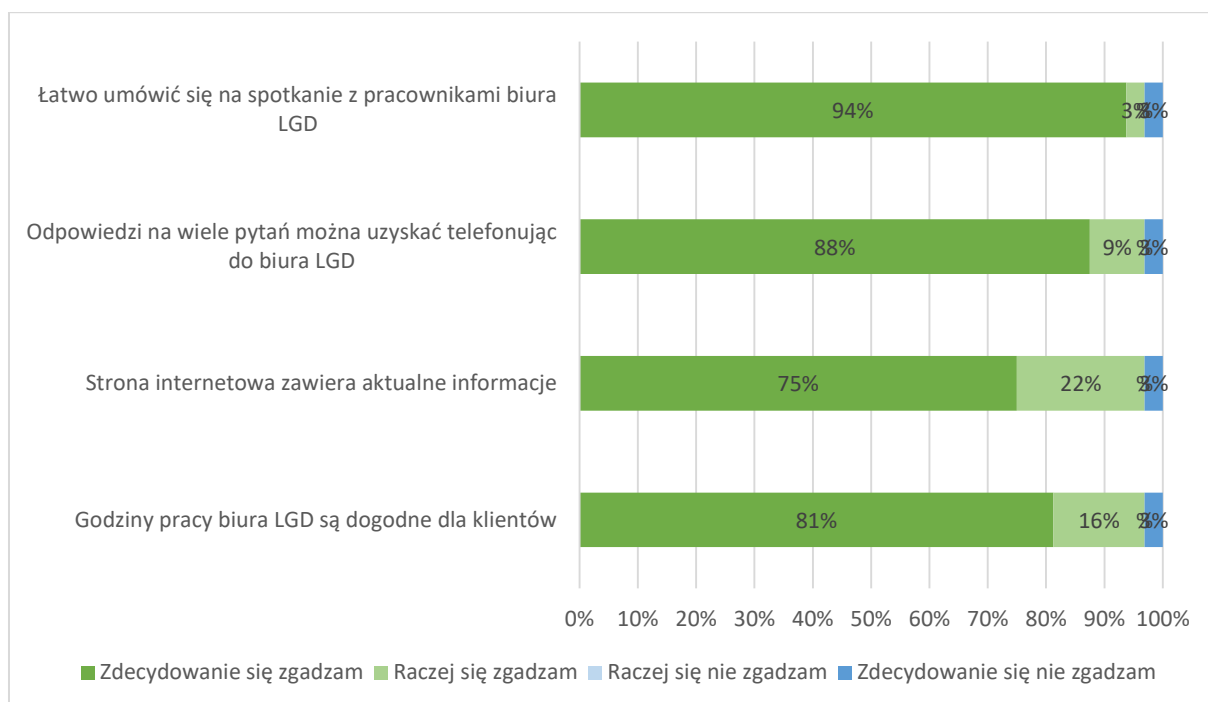
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Funkcjonowanie Biura LGD otrzymało 97% pozytywnych ocen; najwięcej odpowiedzi “zdecydowanie się zgadzam” (94%) przydzielono stwierdzeniu, że łatwo jest umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD. Ankietowani doceniają również, że odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do Biura (88% odpowiedzi “zdecydowanie się zgadzam”). Z każdym z niżej wymienionych stwierdzeń nie zgadza się 3% badanych.

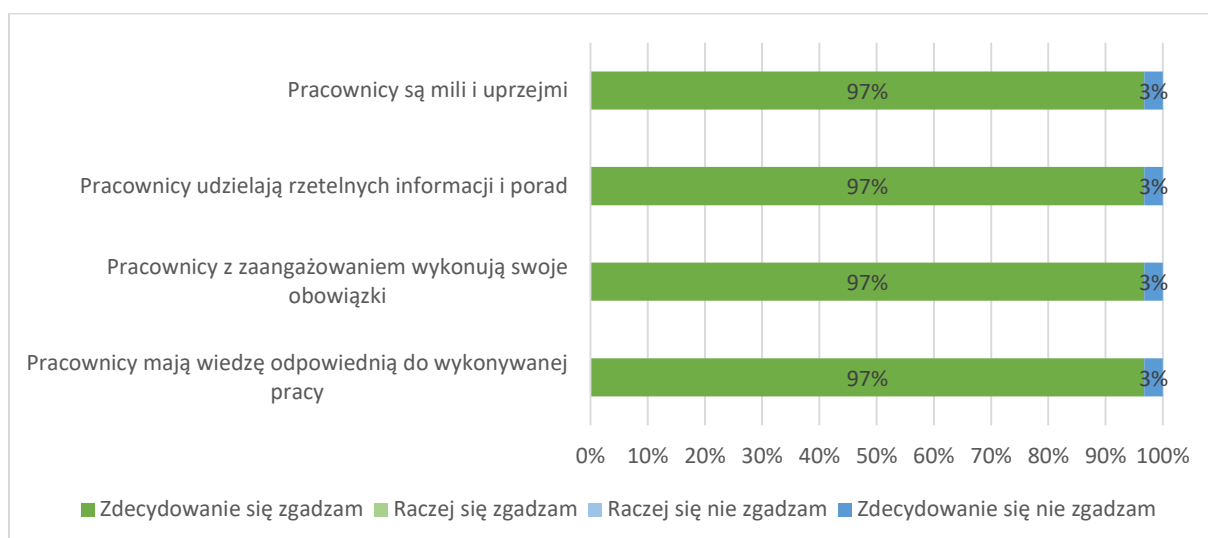
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o ocenę pracowników biura LGD, ankieterów są bardzo zgodni – prawie 97% uważa, że pracownicy są mili, uprzejmi oraz że udzielają rzetelnych informacji i porad; ponadto wykonują swoje obowiązki z zaangażowaniem i dysponują wiedzą odpowiednią do wykonywanej pracy. Nieco ponad 3% badanych ma odmienne stanowisko w tej kwestii.

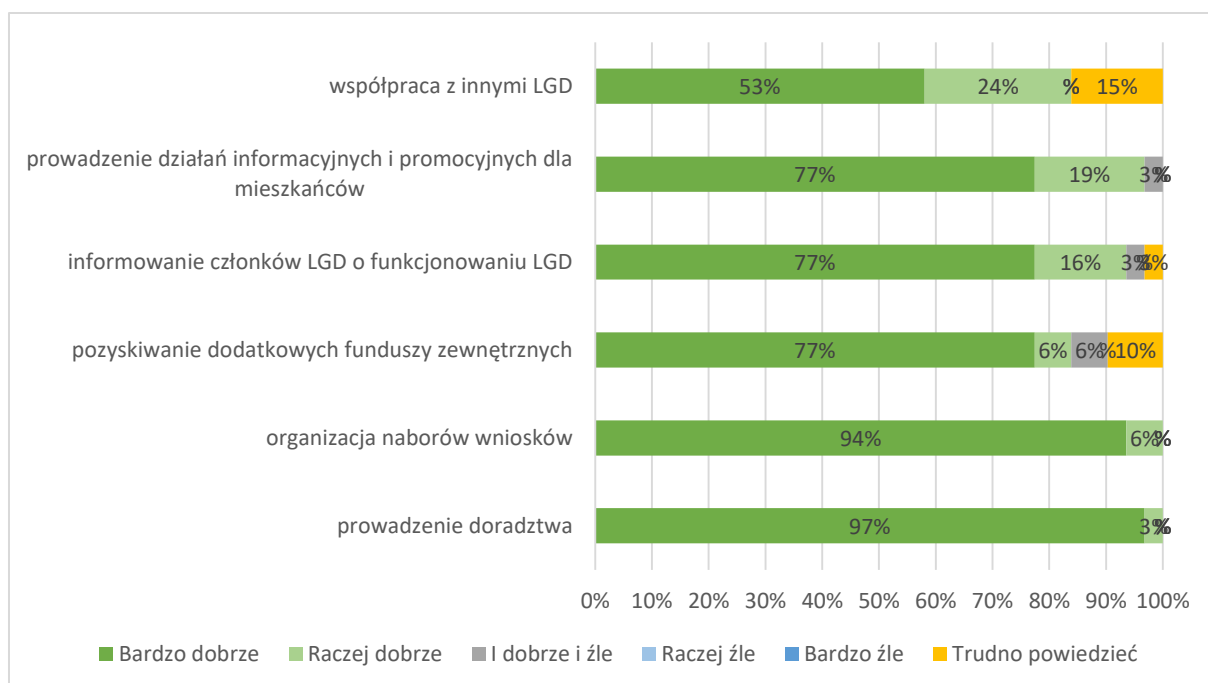
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o szczegółowe oceny funkcjonowania biura LGD, ankietowani najwyższe noty przyznali prowadzeniu doradztwa oraz organizacji naborów wniosków (odpowiednio 97% i 94% ocen bardzo dobrych). 77% respondentów uważa, że Biuro funkcjonuje bardzo dobrze w ramach prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców, informowania członków LGD o funkcjonowaniu stowarzyszenia oraz w kwestii pozyskiwania dodatkowych funduszy zewnętrznych. 15% badanych ma trudności z wypowiedzeniem się w sprawie współpracy Biura z innymi LGD, co sugerować może brak wystarczającego poinformowania mieszkańców w tym zakresie; podobnie jest w przypadku pozyskiwania dodatkowych funduszy – 10% osób zaznaczyło odpowiedź “trudno powiedzieć”.

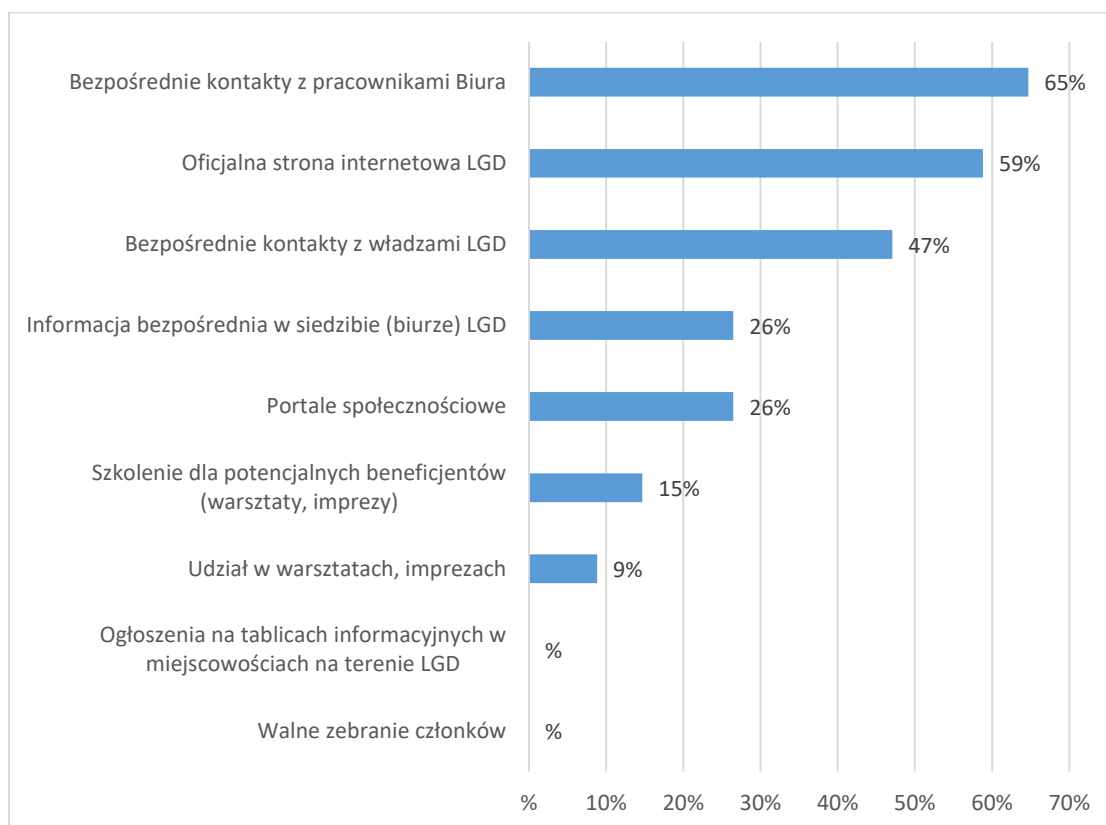
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach

Źródło: badania własne

Większość ankietowanych (65%) informacje dotyczące funkcjonowania LGD czerpie z bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura. Nieco mniej osób pozyskuje je z oficjalnej strony internetowej LGD (59%) oraz z bezpośrednich kontaktów z władzami LGD (47%). Udział w warsztatach i imprezach nie cieszy się dużym zainteresowaniem badanych (9% wskazań), natomiast walne zebranie członków oraz ogłoszenia na tablicach informacyjnych nie są dla mieszkańców źródłem informacji dotyczących funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

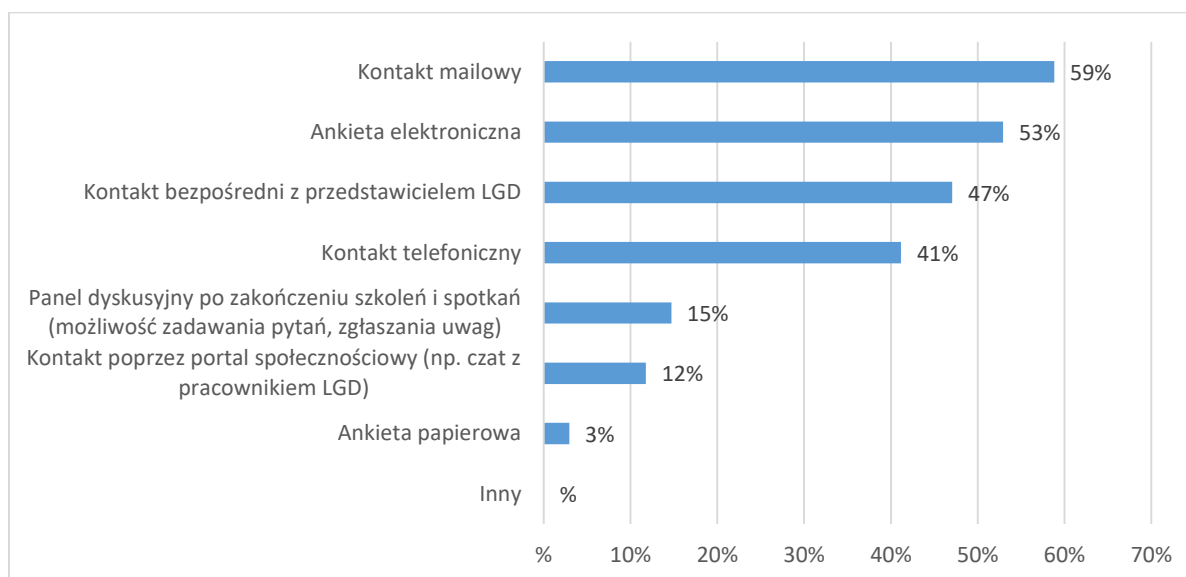

Źródło: badania własne

Respondenci zapytani o najbardziej odpowiedni ich zdaniem kanał przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD wskazali kontakt mailowy (59%) oraz ankietę elektroniczną (53%). Mniej niż połowa ankietowanych zaznaczyła kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD. Najmniej odpowiednim kanałem wymiany informacji jest – zdaniem ankietowanych – ankieta papierowa (3% wskazań).

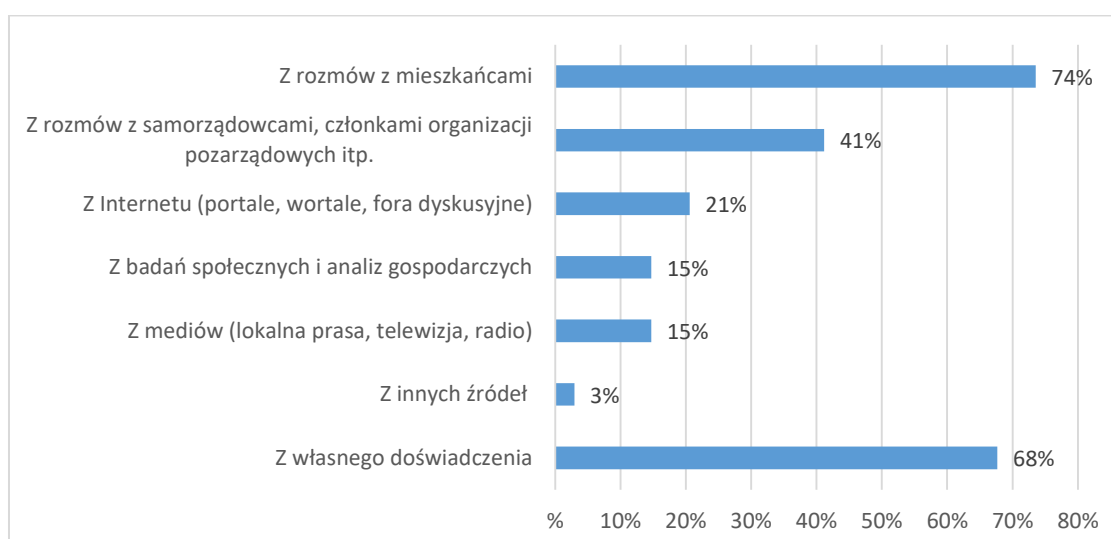
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

Źródło: badania własne

Z rozmów z mieszkańcami informacje o ich potrzebach pozyskuje ¾ respondentów. 68% badanych deklaruje, że takie informacje czerpie z własnego doświadczenia, a 41% osób - z rozmów z samorządowcami oraz członkami organizacji pozarządowych. Badania społeczne, analizy gospodarcze oraz media to źródło informacji o potrzebach mieszkańców, z których korzysta 15% ankietowanych.

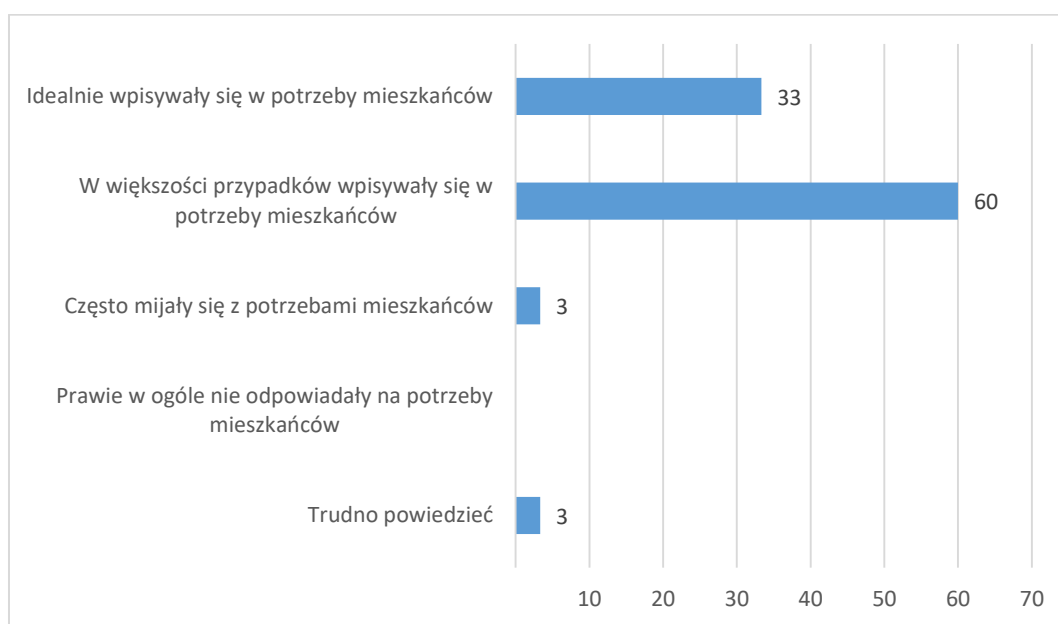
Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

93% ankietowanych deklaruje, że nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców, z czego co trzecia osoba jest zdania, że wpisywały się one idealnie w ich potrzeby. 3% badanych uważa natomiast, że nabory wniosków często mijały się z potrzebami mieszkańców.

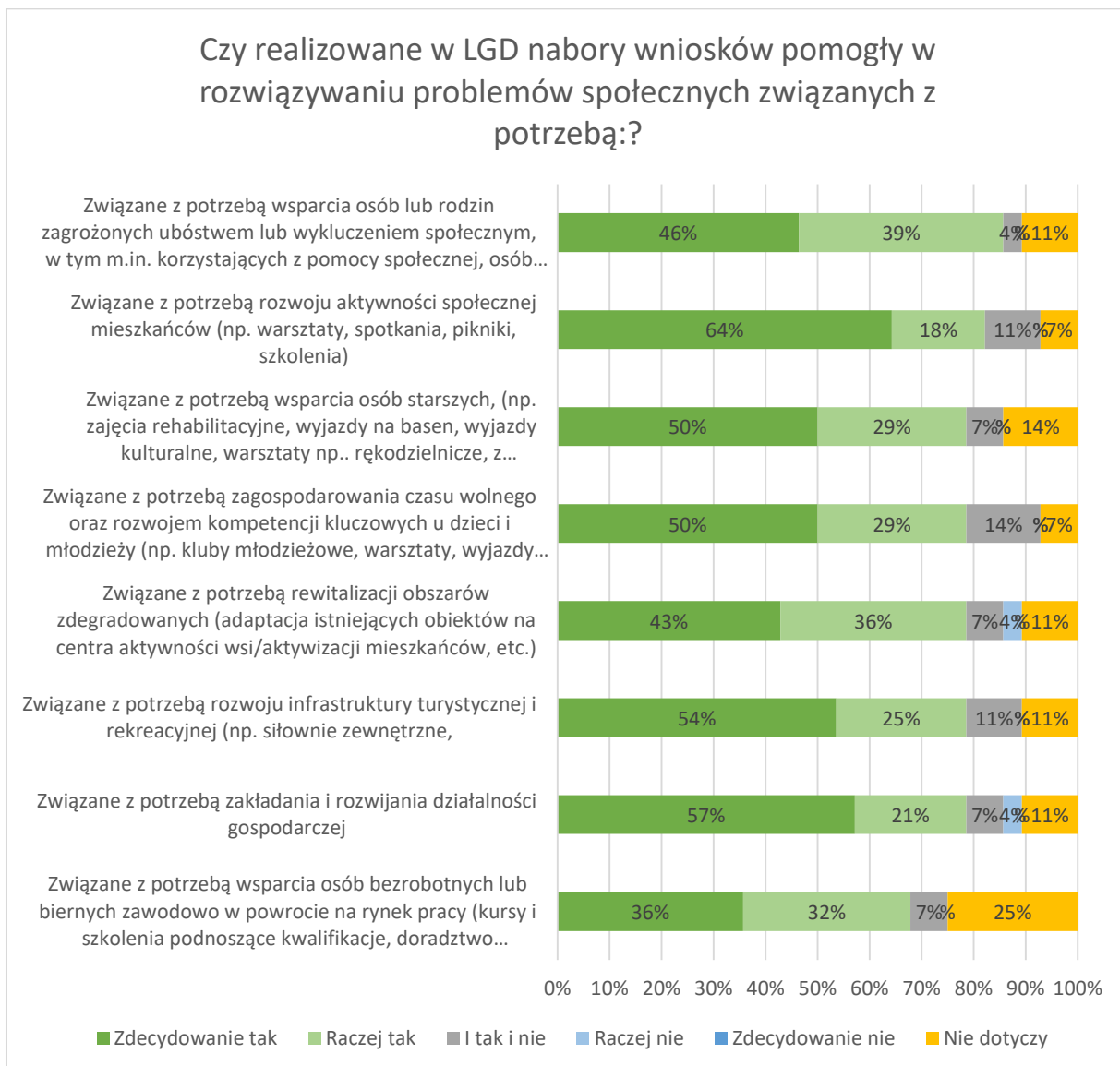
Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Źródło: badania własne

Ankietowani są zgodni co do tego, że realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z konkretnymi potrzebami; 78,6% badanych twierdzi, że poprawiła się sytuacja osób starszych, zagospodarowanie czasu wolnego oraz rozwój kompetencji kluczowych u dzieci i młodzieży, rewitalizacja obszarów zdegradowanych, rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej, przy czym zdaniem 57% respondentów realizowane w LGD nabory wniosków pomogły zdecydowanie w rozwiązywaniu problemów społecznych w ostatnim wymienionym obszarze.

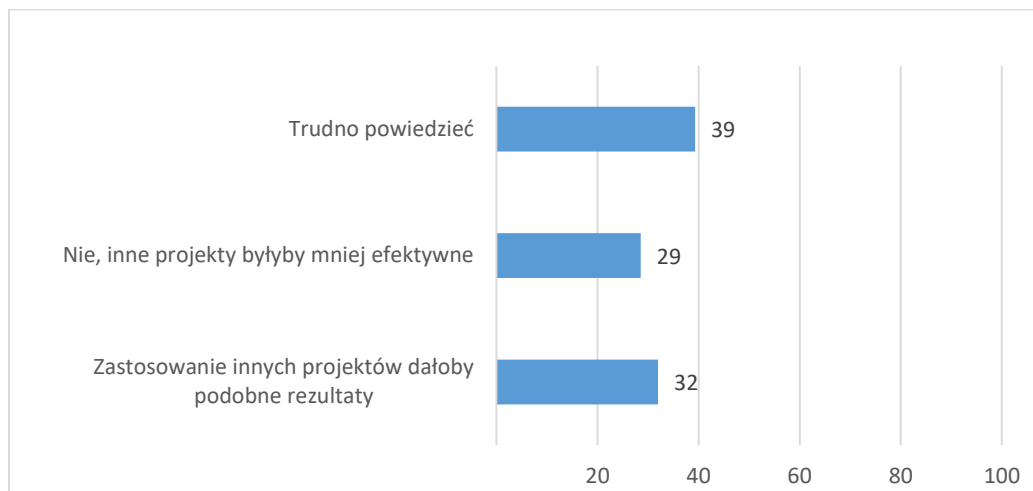
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:

Źródło: badania własne

Na pytanie, czy za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty, 39% ankietowanych udzieliło odpowiedzi "trudno powiedzieć". Według 29% badanych inne projekty byłyby mniej efektywne, natomiast 32% respondentów uważa, że zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty.

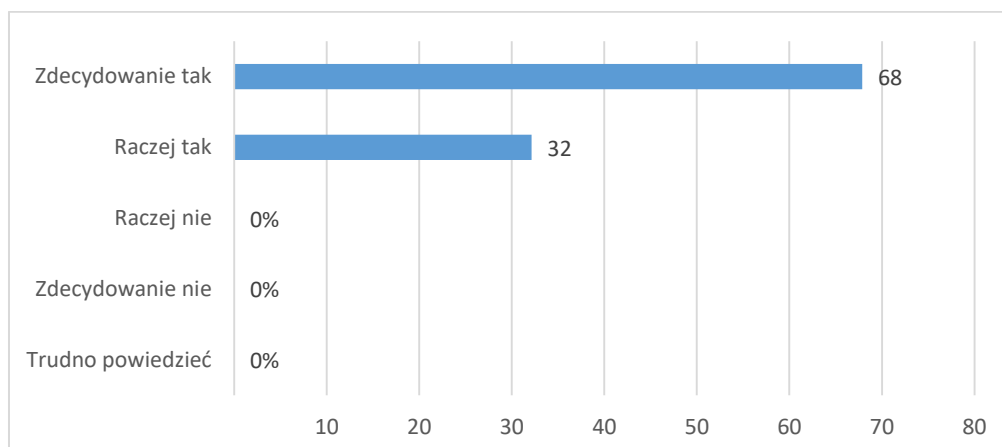
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Źródło: badania własne

Ankietowani zgodnie twierdzą, że środki przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane z korzyścią dla społeczności; 68% badanych jest przekonanych, że pieniądze te zostały wydane efektywnie, a 32% - że raczej tak było.

Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

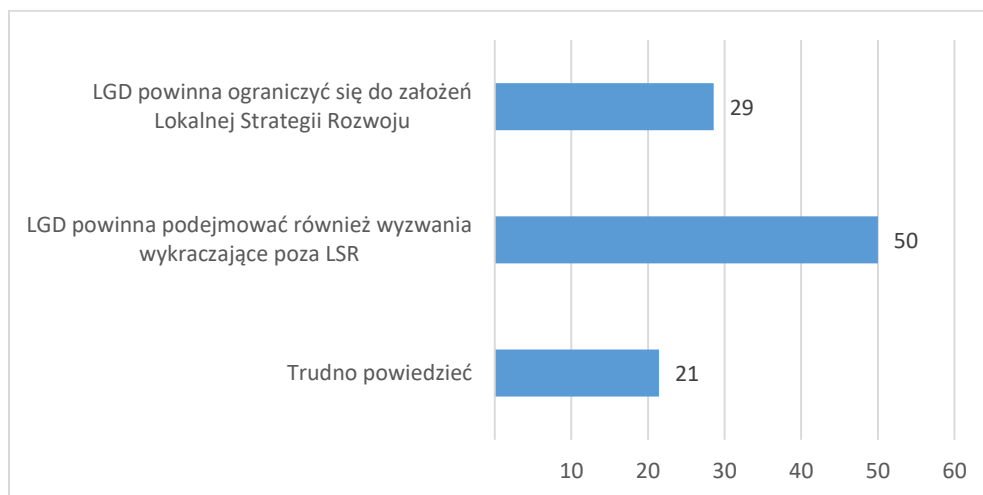

Źródło: badania własne

Połowa respondentów twierdzi, że Lokalna Grupa Działania powinna podejmować wyzwania wykraczające poza założenia Lokalnej Strategii Rozwoju, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD. 29% ankietowanych jest przeciwnego zdania i uważa,

że LGD powinna ograniczyć się do realizacji założeń LSR. Stanowiska w tej kwestii nie zajęło 21% badanych.

Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

Biuro Partnerstwa zobowiązane jest do świadczenia bezpłatnego doradztwa dla beneficjentów w zakresie ogólnych założeń LSR oraz wypełniania wniosku o przyznanie pomocy.

Jakość i efektywność udzielonego doradztwa jest oceniana zgodnie z Zasadami świadczenia oraz oceny jakości i efektywności doradztwa świadczonego w Biurze Partnerstwa „Lokalnej Grupy Działania Bory Tucholskie”.

W latach 2016 – 2021 Partnerstwo wykonało 699 usług doradczych. Między 2018 a 2021 beneficjenci usług doradczych byli proszeni o wypełnienie ankiety satysfakcji bezpośrednio po spotkaniu z konsultantem. Średnia ocena usług doradczych to 4,8 na pięciopunktowej skali. Ocena na podstawie 116 wypełnionych ankiet. Warto podkreślić, że w pierwszym roku ankietowania średnia ocen wynosiła 4,5, a w kolejnych latach wynik wzrósł do 4,9.

Tabela 12. Doradztwo w liczbach

liczba świadczonych usług	2016	45
	2017	173
	2018	129
	2019	160
	2020	88
	2021	59
	Razem	699

Źródło: dane LGD

Plan komunikacji i plan szkoleń

Partnerstwo „LGD Bory Tucholskie” prowadziło szkolenia dla organów zarządzających i pracowników LGD. W okresie 2016 – 2021 przeprowadzono łącznie 18 szkoleń. Szkolenia dotyczyły zasad wdrażania LSR, zasad wypełniania wniosków, komunikacji wewnętrznej, wdrażania projektów grantowych PROW, wypełnienie dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej. Pracownicy nabyli umiejętności w zakresie prowadzenia naborów, wypełniania biznesplanów oraz ewaluacji i monitoringu LSR. W niektórych przypadkach po odbytych szkoleniach zbierano metodą ankietową informację zwrotną na temat szkoleń. Na podstawie 11 wypełnionych ankiet średnia ocen w skali 1-6 wyniosła 5,6.

Plan komunikacji Partnerstwa opiera się na bliskiej współpracy z mieszkańcami, beneficjentami i potencjalnymi beneficjentami oraz instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie LSR. Głównym celem podejmowanych działań komunikacyjnych jest zapewnienie pełnej, aktualnej i łatwej do zrozumienia informacji na temat wdrażania LSR. Na tej podstawie opracowano Plan Komunikacji, który definiuje cele i grupy docelowe komunikacji, działania oraz środki jakie będą wykorzystywane. Dodatkowo w Planie Komunikacji opisana są tzw. KPI (Key Performance Indicators tj. efekty jakie powinna przynieść komunikacja) oraz metody badania jej skuteczności.

Partnerstwo korzystało z 14 środków komunikacyjnych, których zadaniem było realizować założenia informacyjne. Do wykorzystywanych najbardziej regularnie, w każdym roku między 2016 a 2021, należało utrzymywanie strony internetowej LGD (w 2017 roku niemal 10 tysięcy wejść na stronę), szkolenia i spotkania informacyjne dla beneficjentów (łącznie 34 szkolenia/spotkania) i informacje umieszczane w urzędach. W prasie lokalnej ukazało się 21 artykułów, było wyemitowanych 14 spotów radiowych i odbyły się 22 imprezy z udziałem LGD.

W dystrybucji znalazło się 15 560 materiałów edukacyjnych/gadżetów, rozdano 12 tysięcy ulotek i odbyły się 4 wyjazdy studyjne.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Partnerstwo „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” liczy 72 członków, w tym 28 to mieszkańcy. W latach 2016 – 2021 siedmioosobowy Zarząd spotkał się 45 razy. Odbyło się 9 spotkań Walnego Zgromadzenia Członków (w tym sprawozdawczo-wyborcze oraz dotyczące zmiany Regulaminu Organizacyjnego Rady Decyzyjnej Partnerstwa, oraz oceny i wyboru operacji w ramach LSR, a także ujednoczenia nazewnictwa w dokumentach). Piętnastoosobowa Rada Decyzyjna spotykała się 24 razy.

Tabela 13. Funkcjonowanie organów

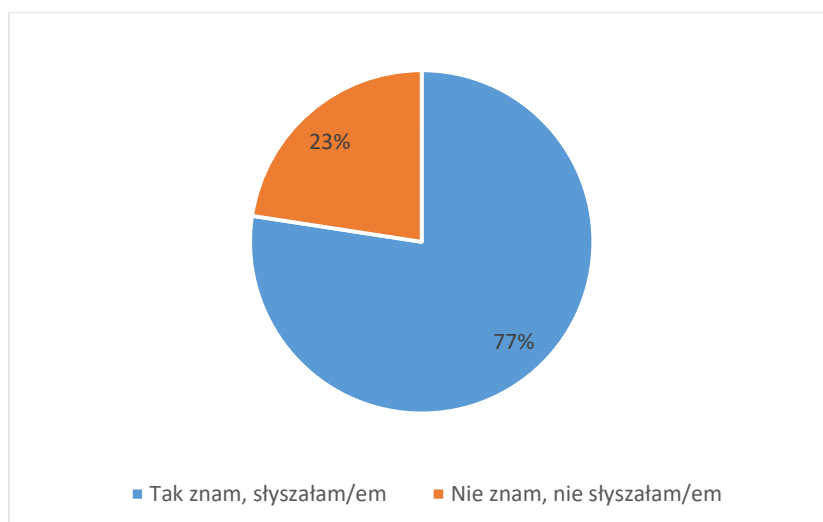
	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady LGD	WZC
2016	8	-	3
2017	7	5	2
2018	9	7	1
2019	10	5	1
2020	5	7	1
2021	6	-	1
suma	45	24	9

Źródło: dane LGD

Rozpoznawalność LGD

Lokalna Grupa Działania jest obecna w społeczności od wielu lat. Druga już strategia realizowana na obszarze sprawiła, że rozpoznawalność Partnerstwa jest bardzo wysoka. Wśród ankietowanych ponad trzy czwarte deklaruje, że zna Partnerstwo” Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie”.

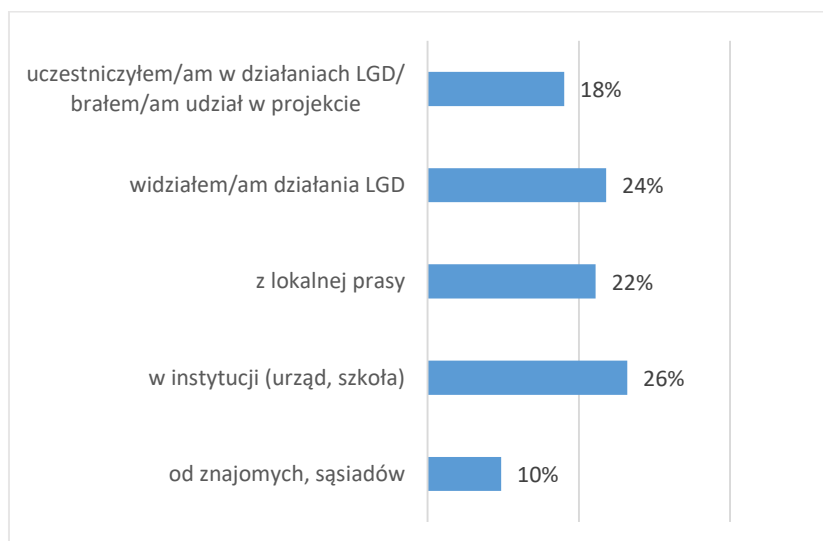
Wykres 25. Czy zna Pan/i Partnerstwo "Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie"?

Źródło: badania własne

Głównym źródłem wiedzy o LGD są instytucje takie jak urząd lub szkoła. Znaczna część respondentów wskazuje na uczestnictwo w działaniach inicjowanych przez Partnerstwo jako źródło informacji o LGD. Innymi kanałami poznania Stowarzyszenia jest lokalna prasa lub rozmowy ze znajomymi i sąsiadami.

Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

Partnerstwo prowadziło zróżnicowane działania promocyjno – aktywizacyjne. Było organizatorem 5 imprez animacyjnych, których celem była promocja Partnerstwa i Lokalnej Strategii Rozwoju. Zorganizowało 18 punktów mobilnych informacyjnych w trakcie imprez lokalnych, dożynek, pikników, festynów oraz imprez okolicznościowych, w tym np. w trakcie inscenizacji historycznej na poligonie Haidekraut, jak również podczas Zlotu Pojazdów Pożarniczych i Militarnych.

W ramach projektów KSOW zostało zorganizowane seminarium lokalnych grup działania. Głównym celem spotkania było zapoznanie uczestników z efektami wdrażania LSR na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Partnerstwo miało na celu wzmocnienie pozycji Lokalnych Grup Działania w regionie kujawsko-pomorskim oraz zwiększenie ich potencjału na płaszczyźnie realizacji wspólnych inicjatyw i aktywizacji lokalnych społeczności.

LGD przeprowadziło cztery warsztaty dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem. Celem warsztatów było wsparcie kompetencji społecznych i zdrowotnych, w tym aktywizacja społeczna w zakresie budowy umiejętności rodzicielskich.

Odbyły się 4 wyjazdy studyjne w tym do Bydgoszczy do Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Kobiet GINEKA oraz do Żnina, by zapoznać się z pracami Stowarzyszenia Kujawsko – Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych „Tłok”.

Rozpoczęto realizację cyklu lokalnych wizyt studyjnych „Z Leszym po borowiackich fyrtlach” , mających na celu zapoznanie mieszkańców z działaniami realizowanymi w ramach LSR.

Bezspornie ważnym polem aktywności LGD było opracowanie i wydanie map i przewodników turystycznych. Mapy są również łatwo dostępne w wersji elektronicznej na stronach internetowych Partnerstwa. Są to mapy spływów kajakowych, przewodniki turystyczne w tym w wersji angielskiej oraz kolorowanka dla dzieci.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

W ramach 3 celów ogólnych wyznaczonych w LSR zaplanowano 5 celów szczegółowych, 7 przedsięwzięć i 15 wskaźników produktu. Poniżej połowy wskaźników, 5 z 15 ma realizację umowy na poziomie minimum 100%. Cztery wskaźniki (te same wskaźniki są zidentyfikowane w dwóch przedsięwzięciach) *Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej w ramach środków LSR, Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy w ramach środków LSR* mają zerowy procent realizacji umowy – dane na koniec 2021 roku. Ponad połowa (8 z 15) wskaźników ma zerową realizację płatności.

Tabela 14. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowa	Płatność
Sztrejki, antreki i bujawki, czyli infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w ramach LSR	sztuka	26	38,46%	38,46%
Feste odnówka, czyli rewitalizacja	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	sztuka	7	100,00%	14,29%
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	hektar	5,4	100,37%	9,63%
	Długość przebudowanych dróg gminnych	kilometr	0,4	110,00%	0,00%
	Liczba nowych i/lub ulepszonych miejsc aktywności dla lokalnej młodzieży	sztuka	10	0,00%	0,00%
Dycht nowe interesy, czyli wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w ramach środków LSR	sztuka	27	62,97%	62,97%
Wspomóżka obstojałych interesów, czyli rozwój istniejących przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze LSR	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w ramach środków LSR	sztuka	13	61,54%	46,15%
Borowiaki zawdy chantne do roboty w kupie, czyli wydarzenia integracyjne i aktywizujące mieszkańców obszaru LSR	Liczba szkoleń w ramach środków LSR	sztuka	10	60,00%	0,00%
	Liczba przedsięwzięć integracyjnych, aktywizacyjnych, innych niż szkoleniowe w ramach środków LSR	sztuka	35	60,00%	0,00%
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej w ramach środków LSR	sztuka	1, w tym 1	0,00%	0,00%
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy w ramach środków LSR	sztuka	6	0,00%	0,00%
Wichajstry i dinksy, czyli aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru LSR	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie w ramach środków LSR	osoba	350	100,00%	66,29%
Manowanie chwalby, czyli promocja i informacja	Liczba przedsięwzięć informacyjnych i promocyjnych w ramach środków LSR	sztuka	4	125,00%	50,00%
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej w ramach środków LSR	sztuka	1, w tym 0	0,00%	0,00%
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy w ramach środków LSR	sztuka	3	0,00%	0,00%

Źródło: dane LGD

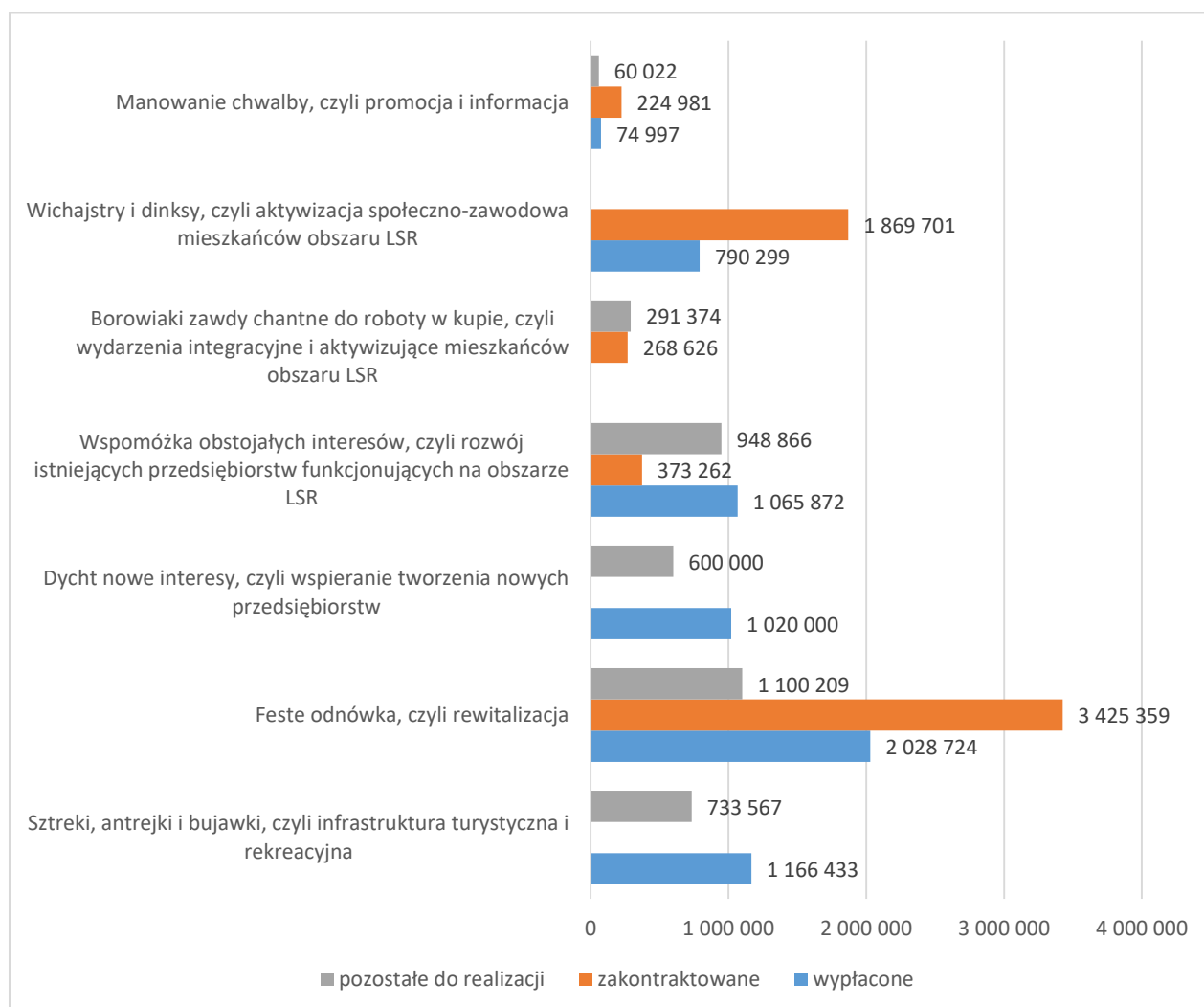
Postęp finansowy

Najwięcej środków w ramach RPO WK-P / EFRR wypłacono w ramach przedsięwzięcia *Feste odnówka, czyli rewitalizacja* (2 mln PLN) i w ramach PROW / EFRROW *Sztrejki, antreki i bujawki, czyli infrastruktura turystyczna i rekreacyjna* (1,2 mln PLN). Do końca 2021 roku nie wypłacono jeszcze środków w jednym przedsięwzięciu *Borowiaki zawdy chantne do roboty w*

kupie, czyli wydarzenia integracyjne i aktywizujące mieszkańców obszaru LSR (projekty realizowane były w trybie grantowym, w 2021r. LGD złożyła do UM wnioski o płatność, a wypłata nastąpiła w 2022r.)

Ogłoszone i przeprowadzone w 2022 roku nabory pozwoliły zakontraktować znaczną część funduszy. Niestety nabory na podejmowanie działalności gospodarczej nie zakończyły się wyczerpaniem alokacji. Niepewna sytuacja gospodarcza, inflacja oraz mniejszy od maksymalnego poziom premii spowodowały, że niezbędne będzie ogłoszenie jeszcze jednego naboru w tym przedsięwzięciu. Znacznie większe zainteresowanie wzbudziły fundusze na rozwijanie działalności gospodarczej. Niestety wszystkie operacje obarczone są ryzykiem niepodpisania umów lub ich rozwiązywania. Wspomniane wcześniej trudności ekonomiczne, nie są, niestety, niwelowane ponieważ procedury weryfikacji wniosków w Urzędzie Marszałkowskim nie są skracane.

Wykres 27. Realizacja finansowa – stan na 31.12.2021 r.

Źródło: dane LGD

Opis projektów współpracy

W okresie 2016 – 2021 Partnerstwo „LGD Bory Tucholskie” nie przeprowadziło żadnego projektu współpracy. Planowany międzynarodowy projekt współpracy z powodu epidemii nie został zrealizowany. Partnerstwo planuje w 2022 rozpocząć krajowy projekt współpracy.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Zakończenie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju przypadnie na 2023 rok. W raporcie ewaluacyjnym wykorzystano dane za 2021 roku. Mając na uwadze bardzo dynamiczną sytuację społeczno – polityczną, w tym międzynarodową trudno precyzyjnie odpowiedzieć, czy wszystkie wskaźniki oddziaływania zostaną uzyskane. Szczególnie w kontekście zawirowań gospodarczych. Wydaje się jednak, że wskaźniki oddziaływania dla celów dwa i trzy zostaną zrealizowane (wskaźniki gospodarcze), jak i dla celu pierwszego (wskaźnik demograficzny).

CEL OGÓLNY 1	Zwiększenie atrakcyjności obszaru LSR do 2023r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023rok	Źródło danych sposób pomiaru
Średnia wartość salda migracji za lata 2014-2023 korzystniejsza od -70	osoby	(-87)	(-70)	GUS/BDL (przewaga odpływu nad napływem nie większa niż 70 osób)

CEL OGÓLNY 2	Wsparcie lokalnego rynku pracy na obszarze LSR do 2023 r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost wskaźnika zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	szt.	70,25	71,25	Obliczenia własne na podst. GUS

CEL OGÓLNY 3	Rozwój kapitału społecznego obszaru LSR do 2023 r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego III	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost liczby osób pracujących	osoby	7465	7487	GUS/BDL (wskaźnik określający wpływ LSR na realizację strategii rozwoju regionu)
Wzrost liczby organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych)	sztuka	176	186	KRS/dane JST (wskaźnik określający wpływ LSR na realizację strategii rozwoju regionu)
Wzrost liczby inicjatyw lokalnych realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz mieszkańców w ramach środków LSR do 2023	sztuka	0	20	Dane LGD/ankiety monitorujące

Ocena wpływu na kapitał społeczny

LGD swoją historię rozpoczęło jako związek stowarzyszeń. Wywodząc się z sektora organizacji pozarządowych ten obszar jest najlepiej rozpoznany przez Lokalną Grupę Działania. Partnerstwo „LGD Bory Tucholskie” prowadziło wiele operacji sieciujących organizacje pozarządowe i ciągle ma dobry kontakt ze stowarzyszeniami działającymi na tym terenie. Dobre osadzenie w tym środowisku powoduje, że nowe organizacje szybko stają się znane LGD. To wszystko sprawia, że projekty grantowe, idealne dla organizacji pozarządowych, uznawane są za najlepsze do budowania kapitału społecznego. Chodzi zarówno o granty z PROW jak i EFS. Projekty grantowe, w większości, to działania miękkie, aktywizacyjne.

Należy jednak pamiętać o projektach infrastrukturalnych. Te operacje również odpowiadają za budowę kapitału społecznego. Mieszkańcy, organizacje pozarządowe i samorządy są zainteresowane rozwojem infrastruktury. Remonty świetlic, obiekty turystyczne są potrzebne społeczności lokalnej i budują kapitał społeczny regionu.

Przedsiębiorczość

Bez wątplenia LGD powinna wspierać przedsiębiorców. Mimo zawirowań pandemicznych oraz trudności gospodarczych nabory dedykowane przedsiębiorczości nadal są bardzo popularne. Początkowo większym zainteresowaniem cieszyły się konkursy związane z podejmowaniem działalności, obecnie przedsiębiorcy częściej interesują się wnioskami dedykowanymi rozwojowi działalności gospodarczej.

Niewątpliwym atutem LGD we wsparciu przedsiębiorczości jest fizyczna bliskość lokalnych przedsiębiorców i Partnerstwa. Przedsiębiorcy mają łatwy dostęp do Lokalnej Grupy Działania i są w stanie szybko zdobyć niezbędne informacje. Dodatkowo niektórzy przedsiębiorcy wywodzą się z organizacji pozarządowych. Ułatwia im to ubieganie się o dofinansowanie. Osoby te początkowo współpracowały z Partnerstwem na polu organizacji pozarządowych, a później jako przedsiębiorcy. To w konsekwencji stało się wymierną korzyścią i elementem przyciągającym przedsiębiorców do współpracy z Lokalną Grupą Działania.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Rejon Borów Tucholskich jest bezsprzecznie uznany za region turystyczny. W Lokalnej Strategii Rozwoju żaden ze zdefiniowanych celów ogólnych nie dotyczył wprost rozwoju turystyki. W dokumencie strategii jest mowa o wzroście atrakcyjności obszaru, który może być budowany zarówno rozwojem turystycznym jak i działaniami rewitalizacyjnymi. Lokalne Kryteria Wyboru pozwalały na wsparcie projektów turystycznych, między innymi poprzez wykorzystanie zasobów kulturalnych i historycznych. W ramach środków PROW zdecydowano się na realizację zakresu „rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej” zarówno w trybie konkursowym, jak i grantowym. Ponadto zgodnie z LSR

zrealizowano nabór na działania promocyjno – informacyjne w ramach przedsięwzięcia „Manowanie chwalby..”

Środki z RPO WK-P nie mogły być przeznaczone na wsparcie turystyki. Gdyby tak było, LGD prawdopodobnie wykorzystaby tę możliwość przy budowaniu strategii. . Mimo oczywistych walorów turystycznych regionu branża potrzebuje wsparcia. Potencjał jest duży, ale aktualnie turystyka jest działalnością sezonową o dużym ryzyku podejmowania działalności całorocznej.

Należy zauważyć, że w poprzednich okresach programowania podejście LEADER wdrażane było przez LGD „Bory Tucholskie” będącą związkiem stowarzyszeń. Stowarzyszenie to nadal działa i realizuje przede wszystkim przedsięwzięcia o charakterze turystycznym, stąd Partnerstwo nie realizuje dodatkowych działań turystycznych.

Dziedzictwo kulturowe ma duże znaczenie dla LGD, co widać już po borowiackim nazewnictwie zastosowanym w strategii: nazwa LSR to „Dekel do borowiackiej grapy”, a przedsięwzięcia to np. „Dycht nowe interesy”, „Feste odnówka” itd. Przedsięwzięcia dotyczące zachowania dziedzictwa lokalnego realizowane były w trybie grantowym (PROW) i cieszą się one dużym zainteresowaniem, szczególnie wśród organizacji pozarządowych. Warto dodać, że podczas trwania Narodowego Spisu Powszechnego Ludności wspierano aktywnie akcją „Ja żem je Borowiak”.

Grupy defaworyzowane

W LSR zdecydowano się na zdefiniowanie czterech grup defaworyzowanych: osoby do 35 roku życia, bezrobotni, niepełnosprawni, seniorzy powyżej 50 roku życia. Najtrudniejszą grupą do zaadresowania w prowadzonych działaniach była grupa bezrobotnych. W rejonie oddziaływania LGD jest bardzo mało osób, które rzeczywiście były bez pracy. Zainteresowaniem cieszyły się nabory związane z podejmowaniem działalności. W tych konkursach osoby z grup defaworyzowanych otrzymywały dodatkowe punkty. Osoby bez pracy i osoby niepełnosprawne były najczęściej beneficjentami naborów.

Osoby młode do 35 roku życia oraz seniorzy byli przede wszystkim beneficjentami projektów grantowych.

Należy zwrócić uwagę na działania, które podejmowało LGD w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Osoby zagrożone wykluczeniem, w strategii nie były uznane za grupy defaworyzowane, ale zostały opisane jako grupy ważne z punktu widzenia Lokalnej Strategii Rozwoju. Prowadzone działania grantowe, szczególnie projekty miękkie, spotykały się z bardzo pozytywnym przyjęciem mieszkańców. Szczególnie granty wspierające grupy seniorów, dla których te działania były w ważną formą wsparcia i aktywizacji. Praktyka pokazała, że zagrożenie wykluczeniem społecznym jest trudnym, nieostrym kryterium. W niektórych przypadkach nie było oczywiste, czy dana osoba należy do tej grupy mieszkańców.

Przypuszczalnie w kolejnej perspektywie finansowania LGD chciałoby rozszerzyć definicję osób wykluczonych i tym terminem objąć wszystkich mieszkańców. Mieszkańcy obszaru LGD byłiby uznani za osoby wykluczone z tego powodu, że mieszkając na terenach wiejskich mają utrudniony dostęp do instytucji społecznych i kultury.

Innowacyjność

Innowacyjność jest jednym z kryteriów wyboru operacji do dofinansowania. Za innowacyjne uznaje się operacje przewidujące zastosowanie nowych rozwiązań w dziedzinie produktu, technologii, technik organizacji lub urządzeń i sprzętu, nie stosowanych do tej pory na tym obszarze. Wysoko punktowane będą operacje, których innowacyjność projektu będzie dotyczyła jak największego obszaru.

Wydaje się, że innowacyjność powinna być inaczej zdefiniowana. Przede wszystkim aktualnie funkcjonujące założenia skutkują niezbyt trafnymi rozwiązaniami proponowanymi przez beneficjentów w konkursach ogłaszanych przez LGD. Beneficjenci sztucznie dodają, w ich opinii, innowacyjne elementy do projektów. Powoduje to pozorność ostatecznych rozwiązań z perspektywy innowacyjności. W ramach dofinansowania realizowane są mimo wszystko niewielkie operacje, w odróżnieniu od wielomilionowych projektów naukowych skoncentrowanych na stworzeniu rzeczywiście innowacyjnych rozwiązań. Należy również rozważyć, czy przyjęcie ogólnego założenia dodatkowo punktującego innowacyjność jest dobrym rozwiązaniem. Nie jest oczywiste, że nowe zawsze będzie lepsze od sprawdzonych, dobrze funkcjonujących, aktualnych rozwiązań. Pamiętać też należy, że innowacyjny, oznacza często ryzykowny, a im większa skala innowacyjności, tym większe ryzyko przeprowadzenia danego projektu od początku do końca.

Projekty współpracy

Brak projektów współpracy. LGD przygotowywało jeden międzynarodowy projekt współpracy, ale z powodu pandemii nie został on zrealizowany. LGD planuje przeprowadzić projekt współpracy z krajowymi Lokalnymi Grupami Działania widząc korzyści swojego zaangażowania w taką operację. Dodatkowo widzi, umiejętności oraz nawiązanie perspektywicznych relacji to bezdyskusyjne powody zaangażowania.

Ocena funkcjonowania LGD

W opinii LGD współpraca z samorządami przebiega bardzo dobrze. Dominuje podejście partnerskie. Samorzady nigdy nie planowały „zawłaszczyć” funduszków Partnerstwa. Szczególnie dobrze instytucje współpracują koordynując działania infrastrukturalne.

LGD w prowadzeniu działań animacyjnych wyróżnia się prowadzeniem aktywności, których celem jest wsparcie społeczności w kreowaniu pomysłów. Pomysły wygenerowane przez społeczność są wykorzystywane we wnioskach składanych w naborach.

Wydaje się, że jest jeszcze przestrzeń w prowadzeniu działań animacyjnych, których głównym celem jest promocja Partnerstwa i jego prac.

Ocena procesu wdrażania

LGD miała problemy w realizacji finansowej LSR. Z powodu niezrealizowania pierwszego kamienia milowego budżet LGD został zmniejszony. Nie udało się zrealizować wskaźnika liczby firm, które otrzymały dofinansowanie. Było to spowodowane wycofaniem się firm z naboru w momencie, kiedy już nie można było powtórzyć konkursu. Partnerstwo planuje ogłoszenie w 2022 kolejnych naborów, m.in. na granty z funduszu PROW, inicjatywy dla ludzi młodych (EFRR), a także na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej (PROW)

LGD ma problemy z finansowaniem projektów grantowych z PROW. W grantach EFS zaliczkowanie wynosi 100% (zabezpieczenie stanowi weksel), a w grantach PROW prefinansowanie rodzi dodatkowe koszty (zaliczka – koszt gwarancji bankowej, pożyczka z BGK – koszty opłat i prowadzenia rachunków).

Kolejnym problemem w realizacji LSR jest rezygnacja beneficjentów z realizacji operacji. Rezygnacja jest spowodowana długim czasem wyboru operacji, które otrzymają dofinansowanie. Szczególnie długi czas, z perspektywy beneficjentów, to okres między złożeniem wniosku a jego oceną. Pandemia była również niekorzystnym okresem. Projekty miękko wydłużały się w czasie i beneficjenci rezygnowali z ich prowadzenia.

LGD zwraca uwagę na różnorodność i skomplikowany charakter procedur. Każdy fundusz i tryb ma swoje dedykowane procedury. Biuro Partnerstwa nie może sobie pozwolić, z powodu ograniczeń kadrowych, na wyszkolenie pracowników oddzielnie dla każdego funduszu. Wszystkie osoby zaangażowane w prace muszą biegle poruszać się po wszystkich funduszach. Dużą bolączką są różnice w procedurach między funduszami, choć powinny być tożsame.

Partnerstwo stara się wspierać Wnioskodawców i przeprowadzać ich przez meandry obowiązujących procedur. Wnioskodawca każdorazowo jest informowany o kolejnych krokach i obowiązujących zasadach. Mimo wszystko zdarza się, że przedstawiciele LGD wielokrotnie wyjaśniają zasady naborów pojedynczym Wnioskodawcom.

Wypełnianie wniosków jest trudne dla Beneficjentów. Wnioski grantowe są mimo wszystko łatwiejsze, niż te które przygotowuje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Szczególnie dużo problemów stwarza przedsiębiorcom wypełnienie biznesplanu. Często najtrudniejsze wnioski wypełniane są ze wsparciem pracowników LGD, a także firm zewnętrznych (konsultingowych).

Lokalne Kryteria Wyboru zmieniają się w czasie. Partnerstwo dostosowuje kryteria by na podstawie prowadzonych naborów stawały się jak najbardziej efektywne i pozwalały wybierać najlepsze wnioski. Wyzwaniem dla Rady Decyzyjnej są tzw. kryteria subiektywne, czyli te, które nie mają ściśle sprecyzowanych parametrów oceny. Są to kryteria, które mogą powodować odwołania Wnioskodawców od werdyktu Rady, ale jednocześnie dają możliwość wyboru projektów najciekawszych, odpowiadających w największym stopniu na lokalne potrzeby.

Wartość dodana podejścia LEADER

LGD od dawna współpracuje z organizacjami pozarządowymi. W tym środowisku Partnerstwo jest bardzo dobrze rozpoznawalne, co jest efektem kilkunastu lat współpracy – w różnej formie organizacyjnej i pod różnymi nazwami. LGD potrafi wspólnie z organizacjami pozarządowymi prowadzić różnorodne operacje. W opinii LGD wsparcia potrzebują nie tylko nowe organizacje, ale też te działające od lat, bo tutaj obserwuje się efekt wypalenia zawodowego i wypalenia w sferze działań społecznych.

Bardzo ciekawym i efektywnym we współpracy rozwiązaniem jest doprowadzenie do nawiązania współpracy między organizacjami pozarządowymi, a przedsiębiorstwami. LGD stara się połączyć np. działania rewitalizacyjne, miękkie (prowadzone przez organizacje pozarządowe) z działaniami ściśle komercyjnymi (projekty rekreacyjno – turystyczne). Widoczna jest tutaj, co należy zdecydowanie podkreślić, komplementarność między projektami po ich zakończeniu. Komplementarność najczęściej występuje we współpracy między poszczególnymi sektorami, w trakcie planowania operacji.

Należy zwrócić uwagę na prowadzony zakres działań promocyjnych wspierających prowadzone operacje. Wszystkie materiały promocyjne wprost nawiązują do lokalności. Wprowadzono haft borowiacki na kubkach. Gra pamięciowa wykorzystuje lokalne atrakcje, a maskotka społeczności Leszy (postać z lasu) pokazuje najmłodszym jak zmienia się region Borów Tucholskich.

Aktualnie współpraca z Urzędem Marszałkowskim przebiega poprawnie. Początki współpracy, jak to często bywa były trudne. Szczególnie w okresie, kiedy LGD rozpoczęła realizację projektów wielofunduszowych. Aktualnie sytuacja jest dobra. Obie strony, UM i LGD, szukają wspólnych rozwiązań. Czasami jest to trudne, ale brak jest większych konfliktów. Problematyczny bywa czas oceny wniosków/podpisywania umów/zatwierdzania płatności przez komórki UM, przy czym sytuacja ta zmieniała się w zależności od etapu wdrażania LSR.

Na obszarze działania LGD funkcjonuje nieformalna Sieć Lokalnych Grup Działania. Jest to struktura niezbędna, szczególnie w kontaktach z UM. Urząd Marszałkowski ma poważnego partnera do rozmów. Sieć podejmuje w rozmowach z UM tematy dotyczące wszystkich lokalnych grup działania. Sieć ułatwia kontakty. Nie wydaje się, że konieczne jest

sformalizowanie działalności Sieci LGD, ale jednocześnie chyba trudno sobie wyobrazić, by takie ciało przestało funkcjonować.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Postęp rzeczowy i finansowy daje podstawy do optymizmu w sprawie osiągnięcia wszystkich wskaźników oraz wykorzystania całości budżetu. Problemem może być realizacja założonych projektów współpracy. Ta forma pozwala zrealizować ciekawe pomysły, ale wymaga zaangażowania oraz czasu. Wydaje się, że obecnie (koniec 2022 roku) to ostatnia chwila na wdrożenie w życie i zakończenie projektów współpracy – to zadanie jest, w dużej mierze, „w rękach” LGD. Drugim zagrożeniem pełnej realizacji strategii są przedłużające się procedury. Nie tylko przedsiębiorcom ale również samorządom oraz grantobiorcom doskwiera inflacja i związana z nią dezaktualizacja kosztorysów i biznesplanów. Im dłuższy jest czas pomiędzy złożeniem wniosku, a podpisaniem umowy i realizacją operacji tym wyższe prawdopodobieństwo, że operacji nie uda się zakończyć sukcesem. Niestety, w tym przypadku, możliwość wpływu na przyspieszenie weryfikacji wniosków w Urzędzie Marszałkowskim jest niewielka.

Budowanie kapitału społecznego to jeden z najważniejszych celów strategii. LGD podjęła się tego zadania wykorzystując cały dostępny arsenał narzędzi. Najważniejszym i najskuteczniejszym z nich są projekty grantowe. Zastosowanie zarówno grantów EFS jak i PROW, zabezpieczono różnorodne potrzeby społeczności i jednocześnie wspierano organizacje pozarządowe wykorzystujące fundusze do osiągnięcia produktów i rezultatów, ale również do budowania własnego potencjału. Doświadczone i sprawne organizacje pozarządowe pozostające w stałym kontakcie z LGD to gwarancja sukcesów wspólnych przedsięwzięć. Zaangażowanie NGO do procesu budowania kapitału społecznego obszaru to zdecydowanie największy sukces LGD. Rekomendacją może być jedynie utrzymanie tak wysokiego poziomu aktywizacji organizacji pozarządowych.

Wspieranie przedsiębiorczości dotyczyło ponad połowy budżetu PROW. Działania skoncentrowane na podejmowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej cieszyły się początkowo dużym zainteresowaniem. W miarę jak pogarszała się sytuacja gospodarcza, wprowadzono pandemię i odczuwalna stała się inflacja wartość premii stała się mniej atrakcyjna dla wnioskodawców. Warto analizę tej sytuacji wykorzystać w planowaniu wsparcia dla przedsiębiorców w kolejnym okresie programowania. Zaangażowanie dużych środków we wsparcie dla przedsiębiorców spowodowało, że wielu z nich skorzystało z dofinansowania. Tylko nieliczni z nich utrzymali współpracę z LGD już po rozliczeniu projektów. LGD ma dobre doświadczenia ze współpracą z sektorem gospodarczym, więc tym bardziej należałoby wykorzystać sytuację, do bardziej systematycznego i aktywniejszego wykorzystania beneficjentów do społecznej sfery funkcjonowania Partnerstwa.

Mimo, że biuro nie ma statusu organu Stowarzyszenia to pełni w nim kluczową rolę. Pracownicy biura zajmują się naborami wniosków, udzielają doradztwa, prowadzą szkolenia

dla wnioskodawców, wspierają Radę w procesie oceny wniosków, odpowiadają za dokumentację po naborze. Dodatkowo biuro realizuje plan komunikacji, plan szkoleń, aktywizację społeczności i zajmuje się promocją. Wnioskodawcy oraz członkowie LGD wysoko ocenili pracę biura we wszystkich wymiarach zamieszczonych w ankiecie. Doceniono organizację pracy, kompetencje pracowników oraz ich zaangażowanie. Ważnym czynnikiem jest łączenie w jednej osobie funkcji Prezesa oraz dyrektora biura. Ułatwia to komunikację i przepływ informacji oraz usprawnia proces podejmowania decyzji. Z uwagi na rolę biura w procesie realizacji strategii rekomendacją dla władz LGD jest otoczenie pracowników opieką i wsparciem nie tylko w wymiarze wynagrodzeń ale również rozwoju zawodowego oraz atmosfery pracy.

Znaczącym utrudnieniem w działalności LGD jest biurokracja. Nadmierna ilość dokumentacji przeszkadza w pierwszej kolejności wnioskodawcom. Wniosek, a szczególnie biznesplan jest trudny, skomplikowany i trudno znaleźć uzasadnienie dla tak rozbudowanej analizy ekonomicznej przy podejmowaniu działalności gospodarczej. Dodatkowo tylko nieliczni wnioskodawcy podejmują próbę samodzielnego wypełnienia całego wniosku, na czym korzystają firmy doradcze (nie zawsze podnosząc przy tym jakość merytoryczną wniosku). Skutkuje to również też problemami dla LGD ponieważ dbałość o jakość wniosków powoduje konieczność prowadzenia dużej liczby i długotrwałych konsultacji i doradztwa. Sama procedura odbija się na Stowarzyszeniu koniecznością generowania dużej liczby różnego rodzaju dokumentów, a kolejnym problemem jest brak unifikacji procedur pomiędzy poszczególnymi funduszami. Mimo, że rozwiązanie problemu leży poza zasięgiem LGD nie można pominąć tej kwestii w ewaluacji. Samą rekomendację odbiurokratyzowania procedur i dokumentów skierować należy do instytucji nadrzędnych.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Procent ankiet z poszczególnych gmin.....	12
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	21
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”? ...	21
Wykres 4. Ocena gminy na wymiarach	22
Wykres 5. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowanie gminy.....	23
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	24
Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	24
Wykres 8. Powody zmiany miejsca zamieszkania	25
Wykres 9. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	25
Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	26
Wykres 11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	26
Wykres 11. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	27
Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?	28
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?	29
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	30
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD	30
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach ...	31
Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?.....	32
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	33

Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?	33
Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	34
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:.....	35
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?	36
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	36
Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	37
Wykres 25. Czy zna Pan/i Partnerstwo "Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie"? .	40
Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?	40
Wykres 27. Realizacja finansowa – stan na 31.12.2021 r.	43

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem	14
Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym	14
Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	15
Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego	16
Tabela 5. Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych).....	16
Tabela 6. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	17
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej ogółem	17
Tabela 8. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności	18
Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	19
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	19
Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani ogółem	20
Tabela 12. Doradztwo w liczbach	38

Tabela 13. Funkcjonowanie organów	39
Tabela 14. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.	42

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
  - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Partnerstwa „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie” jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 „Dekel do borowiackiej grapy” opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowania wdrażania LSR oraz realizując zobowiązanie LGD związane z ewaluacją, przygotowaliśmy dla Państwa ankietę oceniającą nasze funkcjonowanie. Będziemy wdzięczni za rzetelne odpowiedzi na postawione w ankiecie pytania, z uwagi na fakt, że - tak jak przy tworzeniu LSR, tak i przy jej ocenie, Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach badania będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii. Wnioski z niniejszego badania ewaluacyjnego posłużą również LGD do projektowania przyszłego okresu wydatkowania funduszy unijnych.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
1.	prowadzenie doradztwa						
2.	organizacja naborów wniosków						

3.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
4.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
5.	prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
6.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Bezpośrednie kontakty z władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Udział w warsztatach, imprezach
9. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
10. Inne sposoby. Jakie? .....

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)

7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki? .....

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?) .....

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak - idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. Tak - w większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Nie - często mijały się z potrzebami mieszkańców
4. Nie - prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	I tak i nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.							
2.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania działalności gospodarczej						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (np. siłownie zewnętrzne,						
4.	Związane z potrzebą rewitalizacji obszarów zdegradowanych (adaptacja istniejących obiektów na centra aktywności wsi/aktywizacji mieszkańców, etc.)						
5.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki, szkolenia)						
6.	Związane z potrzebą zagospodarowania czasu wolnego oraz rozwojem kompetencji kluczowych u dzieci i młodzieży (np. kluby młodzieżowe, warsztaty, wyjazdy tematyczne - wyjazdy integracyjne, inne)						
7.	Związane z potrzebą wsparcia osób starszych, (np. zajęcia rehabilitacyjne, wyjazdy na basen, wyjazdy kulturalne, warsztaty np.. rękodzielnicze, z psychologiem)						
8.	Związane z potrzebą wsparcia osób lub						

	rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym m.in. korzystających z pomocy społecznej, osób z niepełnosprawnością, wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, spotkania i warsztaty integracyjne, wyjazdy tematyczne, zajęcia usprawniające ruchowo, etc),						
9.	Związane z potrzebą wsparcia osób bezrobotnych lub biernych zawodowo w powrocie na rynek pracy (kursy i szkolenia podnoszące kwalifikacje, doradztwo zawodowe, etc.),						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne

2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

14. Co jeszcze mogłaby zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

15. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Cekcyn
2. Gmina Gostycyn
3. Gmina Kęsowo
4. Gmina Lubiewo
5. Gmina Śliwice
6. Gmina Tuchola

16. Do jakiej kategorii wiekowej zalicza się Pan(i)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 24 lat
3. od 25 do 34 lat
4. od 35 do 50 lat
5. więcej niż 50 lat

17. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, KGW lub OSP)
3. Przedsiębiorcą
4. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury)
5. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców obszaru LSR

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie.

Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie się zgadzam

2. Raczej się zgadzam
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej się nie zgadzam
5. Zdecydowanie się nie zgadzam
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie się zgadzam
2. Raczej się zgadzam
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej się nie zgadzam
5. Zdecydowanie się nie zgadzam
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						

6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób z niepełnosprawnością						
9.	Działań na rzecz osób bezrobotnych lub biernych zawodowo						
10.	Działań na rzecz dzieci i młodzieży						
11.	Działań na rzecz osób starszych, w tym seniorów						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						
15.	Działań na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatu						
16.	Innowacji i włączenia cyfrowego						
17.	Partnerstwa w działaniach na rzecz rozwoju obszaru gminy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					

3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem zarządu/rady/komitegu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?) .....

8. Czy w Pana/i gminie, począwszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Od 1 do 5
2. Od 6 do 10
3. Więcej niż 10
4. Nie wiem/trudno powiedzieć

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak

2. Raczej tak
3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób z niepełnosprawnością
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 25 roku życia
13. Działania na rzecz seniorów
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

16. Czy zna Pan/i Partnerstwo "Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie"?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

17. W jaki sposób dowiedział/a się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki? .....

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba z niepełnosprawnością, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. 18 do 25 lat
3. 26-35 lat
4. 36-50 lat
5. więcej niż 50 lat

24. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Cekcyn
2. Gmina Gostycyn
3. Gmina Kęsowo
4. Gmina Lubiewo
5. Gmina Śliwice
6. Gmina Tuchola
7. Inna gmina

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
  - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
  - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
  - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
  - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
  - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
  - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
  - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
  - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
  - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
  - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
  - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
  - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
  - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
  - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut